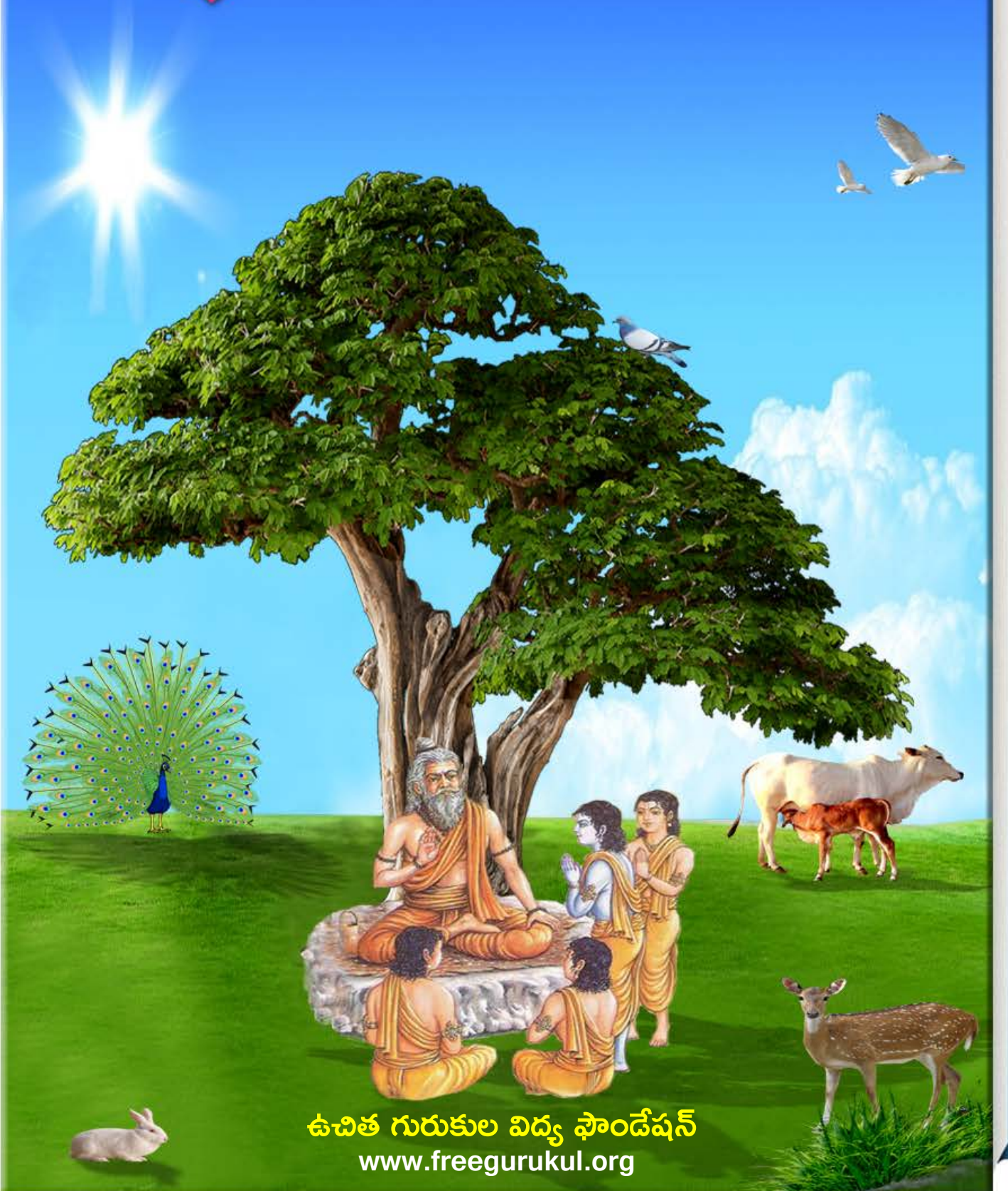

భక్తి యోగం

భక్తి తత్వ దర్శనం

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు కృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాభాజ

గురు గోతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు మైత్రన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

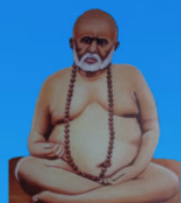

గురు విరభ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి బేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు చైలింగ్ స్వామి

గురు లాహీరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస

అమ్మ కారదా దేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయీబాబా

గురు అరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళ స్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో భాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020120034225

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో భాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul

Help Line / WhatsApp: 9042020123

“ మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికీ అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ — Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc x

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పౌరమార్గిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినిచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

ఓమ్

సరస్వత్యై నమః

భక్తి తత్త్వ దర్శనము

(శాండిల్య నారద మహర్షులు)

Acc. No. 15837

1073

చర్ల గణపతిశాస్త్రి

భక్తి తత్త్వ దర్శనము

[మొదటి ప్రకరణము]

భక్తి భూమిక

మూ. అథా తో భక్తి జిజ్ఞాసా. (శాండిల్య ౧. ౧.)

సూ. మఱి యింక భక్తి జిజ్ఞాస చేయఁబడుచున్నది.

భజ = సేవాయాం భజ = సేవించుట అను క్రియవలన భక్తి అను పదము ఏర్పడుచున్నది. సర్వేశ్వరుని మనస్సుతోను వాక్కులతోను కర్మలతోను సేవించుట (పూరణాదినవవిధ భక్తి) యని భావము. సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ (ఆ బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానరూపుఁడు అనంతుఁడు (తై. ౨. ౧.) అహంబ్రహ్మ అస్మి (నేను బ్రహ్మమునై యుంటిని) తత్త్వమసి (ఆ బ్రహ్మము నీవై యుంటివి) (బృహ. ౧. ౪. ౭) సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ (ఇది యంతయు బ్రహ్మమే) నాన్యతోఽస్తి ద్రష్టా శ్రోతా మంతా విజ్ఞాతా (ఈ బ్రహ్మము కంటె వేఱుగాఁ జూచువాఁడును వినువాఁడును మననముచేయు వాఁడును తెలిసికొనువాఁడునులేడు) (బృహ. ౩. ౨. ౨౩) ఇత్యాది శ్రుతులు జీవబ్రహ్మలకై కృషును వోధించుచున్నవి. ఒకరు సేవించు వారుగను ఇంకొకరు సేవింపఁబడువారుగను లేరు అని తెలుపుచున్నవి. 'యతోవా ఇమానిభూతానిజాయంతే యేన జాతానిజీవంతి యత్ర యం త్యభిసంవిశంతి తద్విజిజ్ఞాసస్య తత్రహ్మ' ఏ బ్రహ్మమువల్ల ఈ భూతములు పుట్టుచున్నవో దేనిచేఁ బుట్టి జీవించుచున్నవో దేనియందు లయించుచున్నవో దానిని తెలిసికొనుము (తై. ౩. ౧.) అజాయ

మానోబహుథా విజాయతే (పుట్టనివాడైనను అనేక విధములుగఁ బుట్టుచున్నాఁడు (శ్రుతి) తయారనన్యః పిప్పలంస్వాద్యత్త్యసశ్చనోయో అభిచాకళీతి (ఆ జీవబ్రహ్మలో జీవుఁడు స్వాదువైన కర్మఫలమును కుజించుచున్నాఁడు. ఇతరుడైన పరమాత్మ సాక్షిగా నున్నాఁడు. (శ్వేతాశ్వ ౪. ౬) సర్వస్యవశీసర్వస్వేశానః సర్వస్వాధిపతిః (అన్నిటిని వశమందుంచుకొన్నవాఁడు అన్నిటికి ఈశ్వరుఁడు అన్నిటికి అధిపతి (బృహ) తమేవవిదిత్వాతిమృత్యుమేవినాన్యః పంథాః విద్యతేఽయ నాయ. ఆ బ్రహ్మమును దెలిసికొని మృత్యువును దాటుచు మోక్ష మార్గముకొఱకు ఆ బ్రహ్మమును దెలిసికొనుటకంటె ఇంకొకమార్గము లేదు. ఆత్మావా అరేద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మంతవ్యోనిధిధ్యానితవ్యః ఆత్మే త్యేవోపాసీత (బృహ. ౨. ౪. ౫. ౭) ఓఁ ఆత్మయే చూడఁదగినది వినఁదగినది మననము చేయఁదగినది అత్యయనియే ఉపాసింపవలెను. (బృహ. ౨. ౪. ౫. ౭) ఏష హ్యేవానందయాతీ (ఇతఁడే ఆనందపెట్టును (తై. ౨. ౭.) సోఽస్వేష్టవ్యః సవిజ్ఞాసితవ్యః (ఆ పరమాత్మ అస్వేషింపఁదగినవాఁడు. అతఁడే విశేషముగా జిజ్ఞాసింపఁ దగినవాఁడు) భాం. ౮. ౭. ౧) ఇత్యాది శ్రుతులు జీవబ్రహ్మలను భిన్నులనుగను జీవుఁడు దర్శనాధులడారా ఉపాసించువాఁడుగను పరమాత్మ ఉపాసింపఁదగినవాఁడుగను తెలుపుచున్నవి. మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూతః సనాతనః (జీవలోకమున సనాతనుడైన జీవుఁడు వాయంశమే (గీత. ౧౫. ౭) స్వభక్తం వాసుదేవోఽపి సంప్రాప్యానంద మక్షయం. పునరావృత్తి రహితం స్వీయ ధామ ప్రయచ్ఛతి (వాసు దేవుఁడును తన భక్తునిబొంది ఆనందరూపమైన నాశములేని తిరిగి పుట్టుకలేని తన ధామమును ఇచ్చును) ఇత్యాది శ్రుతులు జీవుఁడు ఉపాసకుఁడు పరమాత్మ యుపాస్యుఁడు అని తెలుపుచున్నవి. ఈ ద్వైత శ్రుతులను అద్వైతులు అద్వైతపదముగ సమన్వయించుచున్నారు.

జీవుడు బ్రహ్మమునకు ప్రకటింబమనియు భ్రాంతిలోనున్న జీవుడు తాను బ్రాహ్మణుడని సర్వభ్రాంతిలో వడిన వానివలె సుఖదుఃఖములు పొందుచున్నాడే గాని అత్యున్నతమైన జీవునికి సుఖదుఃఖములు లేవనియు భ్రాంతిపోగానే తాను బ్రహ్మముకంటె వేరుకానని తెలిసికొనుచున్నాడు. ఆ భ్రాంతిలో నున్న వారికే గురువు శాస్త్రాదులు అవసరమని వేదాంతులు ద్వైతము మందమధ్యమాధికారులకు, అద్వైతము ఉత్తమాధికారికి అని తెలుపుచున్నారు. విశిష్టాద్వైతులు ద్వైతులు జీవబ్రహ్మాదులు అనాదులనుచున్నారు. ఇట్లే అనేకులు అనేక విధములుగఁ దెలుపుచు అథాతోబ్రహ్మ జిజ్ఞాసా అను బ్రహ్మసూత్రమును ఇంక కర్మాధికమమునకు విదవ బ్రహ్మము అనఁగా నిరస్త దోషుడును అసంఖ్యేయ కళ్యాణగుణుడును అయిన పురుషోత్తముని తెలిసికొనఁ గోరవలయును” అని వ్యాఖ్యానించుచున్నారు. ఏది యెఱుఁగెనను శరీరభాస యున్నంతవఱకు జీవులందఱు భ్రాంతులే గనుక కర్మజ్ఞాన భక్త్యాదులద్వారా తమ భ్రాంతిని జీవులు ఎట్లును పోగొట్టుకొని భగవద్దైక్యమును పొందవలసినవారే గనుక మహర్షులు అనేక దర్శనములచే కర్మజ్ఞాన భక్త్యాదులను వివరించి జీవలోకమునకు మహోపకారము చేసియున్నారు. కర్మజ్ఞానములు పూర్వోత్తర మీమాంసలలో వివేచింపఁబడినవి. అవి నా బ్రహ్మసూత్రాది దర్శనములలో విస్తరింపఁబడినవి. భక్తిని శాండిల్య నారదాది మహామునులు తమ దర్శనములలో వివేచించిరి. ఇపుడదర్శనములు యథాశక్తి వ్యాఖ్యానింపఁబడుచున్నవి.

మూ. అథాతో భక్తిం వ్యాఖ్యాస్యమః (నార. ౧.)

సూ. మఱి యింక భక్తిని వ్యాఖ్యానింతుము.

మూ. సా పరామరక్తిరీశ్వరే (శాం. ౨.)

సూ. భగవంతుని మీదగల పరమానురాగమే భక్తి.

మూ. సాత్వస్థిన్ పరమ ప్రేమరూపా. (నార. ౨)

సూ. ఈ భగవంతుని మీద మిక్కిలి ప్రేమ గలిగియుండుటే భక్తి.

భార్యాపుత్రులు ధనకనకవాహనాది వస్తువులు మొదలైన వానికంటె మిక్కిలి ప్రేమ భగవంతునిమీద నుండుటయే భక్తియని భావము.

ఆ. సుతుల హితుల విడిచి చుట్టాల విడిచి యి
ల్లాలి విడిచి బహుబలాళి విడిచి
రాజు హృదయ మిడియె రాజీవనయనపై
ధనము విడిచి జడ్డుదనము విడిచి. (భాగవత. ౨. ౪౩.)

రాజు = వరీషిత్తు జడ్డుదనము = కాంక్ష.

మూ. అమృతస్వరూపాచ. (నార. ౩)

సూ. ఆ భక్తి అమృతస్వరూపమైనది.

జరామరణ రోగాదులనుండి అమృతమెట్లు ముక్తి కలిగించునో అట్లే యీ భక్తి సకలబాధలనుండి ముక్తి కలిగించునదియని భావము. అమృతమనగా మోక్షము గూడ అర్థము. సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వముల నుండి స్వర్గనరకములనుండి జన్మ మృత్యు జరాదులనుండి మోక్షము విడుదల కలిగించునట్లు ఈ భక్తియును సుఖదుఃఖాదులనుండి విడుదల కలిగించునని భావము. సకల ద్వంద్వమోక్షమే మోక్షమైనట్లు ఇతర సేవ చేయక భగవత్సేవ అనగా భక్తిచేయుటయే మోక్షమనియుఁ దెలియఁదగును.

కం. వారివార్త తెలుగువారికి

వారిపదములు దలచువారి కనవరతంబున్

హరికథలు వినెడివారికి

మరణాగతమోహ సంశ్రమము లేదనఘా. (భాగ. ౧. ౪౦౩)

మ. విను మంభోజభవుండు మున్ను మదిలో వేదంబ ముమ్మారు నె
మృన మందుందలపోసి యెంతయుఁబరామర్శించి మోక్షంబు ద
క్కిన మార్గంబున లేవటంచు హరిభక్తిం జింతసేసెన్ జనా
ర్దను నాత్మాకృతి నిర్వికారుఁడగుచున్ దస్మార్గ నిర్ణేతయై
(భాగ. ౨. ౩౫)

మూ. తత్సంస్థ స్యామృతత్యోవదేశాత్ (శాండిల్య. ౩.)

సూ. భగవంతునియందు సరియైన నిష్ఠగలవానికి అమృతత్వము
(మోక్షము) గలుగునని యుపదేశించుట వలన భక్తి స్వరూపము
యొక్క జిజ్ఞాస చేయవలసియున్నది.

బ్రహ్మ సంస్థోఽమృతత్వమేతి. (బ్రహ్మమందు (సమ్యక్-స్థా)
సరియైన నిష్ఠగలవాఁడు మోక్షము పొందును (ఛాందోగ్య ౨. ౨౩౨)
అని యుపనిషత్తులోఁ జెప్పఁబడినది. బ్రహ్మమనఁగాఁ బరుషోత్తముఁడు
అని భావము.

మూ. జ్ఞానమితీచేన్న, ద్విపతోఽపిజ్ఞానస్యతదసంస్థితే (శాం. ౪)

సూ. నిష్ఠ (భక్తి) యనఁగా జ్ఞానమని యనరాదు. అట్లన్నచో
ద్వేషించువానికున్న జ్ఞానమునకు ఆ నిష్ఠ కనిపింపవలసివచ్చును అట్లు
కనిపింపకపోవుటవలన అట్లనరాదు.

ఇక్కడ జ్ఞానపదము ధర్మార్థ కామరూప త్రివర్గవిషయిక
జ్ఞానపదము. అట్టి జ్ఞానముగల హిరణ్యకశిపాదులకు భగవన్నిష్ఠ భక్తి
కనిపింపకపోవుటవలన భక్తి యనఁగా జ్ఞానమనరాదని భావము.
కనుకనే ప్రహ్లాదునికి వర్గత్రితయము బోధింపఁబడెను. వాస్తవమునకు

సర్వంఖల్విదంబ్రవా. అంతయు భగవత్స్వరూపమే అనునదే జ్ఞాన మన్నచో అట్టి జ్ఞానముగలవానికి ద్వేషమెయుండదు. అపుడా జ్ఞానికి భక్తునికి బాహ్యరూపములోనె గాని అంతస్సులో భేదము గలుగదని తెలియవలయు. కనుకనె “తనయందు నఖిలభూతములందు నొకభంగి నమహితశ్వంబున జరుగువాడు (భాగ. ౭. ౧౦౫) అని భక్తుడైన బ్రహ్మాదుడు జ్ఞానిగా వర్ణింపబడెను. విష్ణుడింతియకాని వేటొండు లేదని యొత్తిలి నగుచుండు నొక్కచోట “ప్రహ్లాదునికి సర్వము విష్ణు మయముగానే తోచినది ” విశ్వమందుఁ గన్న విన్న యర్థములందు వస్తుదృష్టిజేసి వాంఛయుడడు. (భాగ. ౭. ౧౦౭) అతనికి సర్వము విష్ణుమయముగానె గాని వస్తువుగా తోచలేదు.

మూ. తయోవక్షయాచ్చ. (శాం. ౫)

సూ. అనిష్ట (భక్తి) చే జ్ఞానము తయము పొందుట వలనను నిష్టయనఁగా జ్ఞానముగాదు.

జ్ఞానము = త్రివర్గవిషయకజ్ఞానము. కేవల శుష్కశాస్త్రజ్ఞానము కనుకనే ప్రహ్లాదుడు ఇట్లనియెను.

కం. చదివించిరి నను గురువులు

చదివితి ధర్మార్థముఖ్యశాస్త్రంబులు నేఁ

జదివినవి గలవు పెక్కులు

చదువులలో మర్మమెల్ల జదివితిఁ దండ్రి”

అని చెప్పి.

మ. తను హృద్యాపల సఖ్యమున్ శ్రవణమున్ దానత్వమున్ వందనా ర్చనముల్ నేవయు నాత్మలో నెఱుకయున్ సంకీర్తనల్ చింత సం బను నీ తొమ్మిది భక్తిమార్గముల సర్వాత్మున్ హరిన్ నమ్మి స

జ్ఞనుడై యుండుట భద్రమంచుదలఁతున్ సత్యంబు దై త్యోత్తమా
అనియు, “దేవదేవునిఁ జింతించు దినము దినము, చక్రహస్తుని బ్రక
టించు చదువు చదువు” అని చెప్పెను.

మూ. ద్వేష ప్రతివక్షభావాత్ రసశబ్దాచ్చ రాగః (శాం. ౬)

సూ. ద్వేషమునకు విరోధియైనదగుటవలనను రసశబ్దముచే
దెలియఁబడినదగుటవలనను భక్తి రాగస్వరూపమైనది.

రసంప్యోవాయం లబ్ధాప్తనందీ భవతి (తై. ౨. ౭) రసమునే
పొంది యితడు ఆనందముగలవాఁడగును.”

కం. హరిముఖకమలముఁ జూచుచుఁ

దరుణి యొకతె తెప్పవిడక తనియకయుండెన్

హరిపదకమలముఁ జూచుచు

మరగి తనివితేని సుజనుమాడ్కి నరేంద్రా.

(భాగ. ౧౦. పూ. ౧౦౬౪)

ఇటు గోపికకుండు భక్తి రాగరూపముగా నున్నదని గ్రహింపవలయునని
భావము.

మూ. నక్రియాకృత్యనపేక్షణాత్ జ్ఞానవత్ (శాండిల్య. ౧. ౭)

సూ. కర్తయొక్క ప్రయత్నమును ఆ పేక్షించునది గాన
జ్ఞానమువలె భక్తి యాచరణరూపమైనదికాదు.

మ. ఘనులై యెవ్వని పాదపంకజపరాగ ధ్యానసంప్రాప్తయో

గ నిరూఢత్వముచే మునీంద్రులు మహాకర్మంబులం తాసి బం

ధ నిరోధంబులులేక విచ్చలవిడిన్ దర్పింతు రాదివ్య శో

భనుఁ డెట్లుండినచుండెఁగాక కలవే బంధంబుల్వీశ్వరాః

(భాగ. ౧౦. పూ. ౧౧౧౦)

అ. మదిచే సర్వకర్మల్ నా, కర్పించి మత్పరుండవై
బుద్ధియోగ మాశ్రయించి, నన్నెయెప్పుడు నెంచుమీ.

(నా తెనుగుగీత ౧౮ ౫౭)

మూ. అతఁడవ ఫలానంత్యం (శాండిల్య. ౧. ౮.)

సూ. కనుక నే భక్తిఫలము అనంతమైనది.

కం. హరి భగవంతుఁ డనంతుఁడు

కరుణాంబుధి సృష్టికార్య కారణహేతు

స్ఫురణం డవ్విభుకంఠెం

బరుఁడెవ్వఁడులేఁడు తండ్రి పరికింపంగన్

అనంతుడైన పరమేశ్వరుని బొందుటయె భక్తికి అనంతఫల
మని భావము.

అ. సర్వభూతంబులందున్న, యాత్మను నేనె యర్జునా!

నేనె ప్రాణులకాదిని, నేనె మధ్యము నంతమున్

(నా తెనుగుగీత ౧౦. ౨౦)

అనియును గీత చెప్పుచున్నది

మూ. తద్వత్ప్రవృత్తి శబ్దాచ్చ నజ్ఞాన మితర ప్రవృత్తిశబ్దవత్.

(శాండిల్య. ౧. ౮.)

సూ. జ్ఞానవంతుఁడును భగవంతుని శరణమనని చెప్పుటచేతనే
ఇతరులను బొందుటవలె జ్ఞానము భక్తిరూపము గాదు.

అ. ఎన్నో జన్మలచివరన్, సర్వంబు పరమేశ్వరఁడే,

అంచు జ్ఞానుల్ ననుంగాంతు, రామహాత్ములు దుర్లభుల్.

(తెనుగు గీత ౭. ౧౯)

అ. ఆయా కోర్కెన్ జ్ఞానమేగన్, స్వస్వప్రకృతి వీడక
యాయా నియమముల్ పొంది, సేవింతురన్య దేవతల్

(తెనుఁగు గీత ౭. ౨౦)

మూ. యల్ల బ్యా పుమాన్ సిద్ధోభవతి, అమృతో భవతి
తృప్తోభవతి. (నారద. ౪.)

సూ. ఆ భక్తిని పొంది పురుషుఁడు కార్యసిద్ధిని పొందును,
అమృతుఁడగును తృప్తుఁడగును.

ఉ. ఇంచుకమా యలేక మది నెప్పుడఁ జాయని భక్తితోడ వ
ర్తించుచు, నెవ్వఁడేని హరిదివ్య వచాంబుజ గంధరాశి సే
వించు, నతంఁడెఱుంగు నరవిందభ వాదులకై న దుర్లభో
దంచితమైన యా హరి యుదార మహాద్భుత కర్మమార్గముల్
(భాగ. ౧. ౩౪)

మూ. యత్రాప్య నకించి ద్వాంఛతి నశోచతి నద్వేష్టి
నరమతేనోత్సాహిభవతి. (నార. ౫)

సూ. ఆ భక్తిని బొంది యింకేమియుఁ గోరఁడు దుఃఖింపఁడు
ఎవరిని ద్వేషింపఁడు ఇతరమైనదానిచే సంతోషింపఁడు ఇంక దేనిని
పొందుటకు ఉత్సాహింపఁడు.

సీ. శ్రీవల్లభుఁడు దన్ను జేరినయత్తైనఁ
జెలి కాండ్ర నెవ్వరిఁ జేరమఱచు
అసురారి తనమ్రమాలనాడిన యత్తైన
ననుర బాలురతోడ నాడమఱచు
భక్త వత్సలుఁడు సంభాషించినయత్తైనఁ
బరభాషలకు మాటుపలుక మఱచు

సురవంద్యఁ దనలోనఁ జూచినట్లైనఁ
జొక్కి సమస్తంబుఁ జూడమటచు.

గీ. హరివరాంభోజ యుగచింత నామృతమున
నంతరంగంబు నిండినట్లైన నతఁడు
నిత్య పరిపూర్ణుడగుచు నన్నియును మఱచి
జడత లేకయు నుండును జడునిభంగి.

(భాగ. ౭. ౧౨౨)

అను. హర్షింపక ద్వేషింపక కుందక కోర్కెపూనక
శుభాశుభ ఫలంబులన్, వీడు భక్తులె మస్త్రియుల్,

(గీత. ౧౨. ౧౭)

మూ. యత్ జ్ఞాత్యామత్తోభవతి స్తత్తోభవతి అత్మా రామోభవతి.

(నారద. ౬)

నూ. ఆ భక్తినిపొంది తన్మయుడగును శాంతుడగును ఆత్మ
యందె విహరించువాడగును.

కా. పానీయంబులు త్రావుచున్ గుడుచుచున్ భాషించుచున్ హాసశీ
లా నిద్రాదులు సేయుచుం దిరుగుచున్ లఱించుచున్ సంతత
శ్రీ నారాయణ పాదపద్మయుగళీ చింతామృతాస్వాద సం
ధానుండై మఱచెన్ సురారిచుతుఁ డేతద్విశ్వమున్ భూవరా?

(భాగ. ౭. ౧౨౩)

మూ. సా న కామయమానా నిరోధరూపత్వాత్ (నార. ౭)

నూ. భక్తి త్యాగరూపమైనది గానఁ గోరికలతోఁ గూడినది

గాను.

భక్తులు ధన, సంతతి, స్వర్గాదులనేగాక మోక్షమునుగూడ
 గోరరాదు. కోరికలతో, గూడినది యుత్తమ భక్తి గాదు. యథార్థ
 భక్తులు సాలోక్యమును (సమాన లోకప్రాప్తిని) సార్వత్రి (సమా
 వైశ్వర్య ప్రాప్తిని) సామీప్యమును (సమీపమందుండుటను) సారూప్య
 మును (సమానరూపమును) సాయుజ్యమును (సమానలయప్రాప్తిని)
 ఇచ్చినను గాని కోరరని కపిల భగవానుడనెను

మూ. నిరోధస్తు లోకవేదవ్యాపారన్యాసః (నార. ౨)

నూ. త్యాగమనఁగా లౌకిక వైదిక వ్యాపారములను విడిచి
 పెట్టుట.

సీ. నీ పాదకమలంబు నమ్మి డగ్గఱఁగాని
 తరలిపోవంగఁ బాదములురావు
 వీక రాజ్యంబు నెఱి నంటి తివఁగాని
 తక్కినపనికి హస్తములు సొరవు
 నీ వాగమృతధార నిండఁ గ్రోలఁగఁ గాని
 చెవు లన్యభాషలు సేరి వినవు
 నీ సుందరాకృతి నియతిఁ జూడఁగఁ గాని
 చూడ వన్యంబులఁ జూడ్కి కవలు.

గీ. నిన్న కాని పలుకనేరవు మా జిహ్వ
 లొల్లవనుచుఁ బలుకనోడనీవు
 మా మనంబులెల్ల మరిఁగించి దొంగిలి
 తేమి సేయువారమింకఁ గృష్ణ.

మూ. తస్మిన్ననన్యతా తద్విరోధిషూదాసీనతాచ. (నార. ౯)

సూ. పరమేశ్వరుని యందై కృమగుటయు ఆ పరమేశ్వర విరోధభావములందు అంటి ముట్టకుండుటయును త్యాగమనబడును.

మూ. అన్యాశ్రయాణాం త్యాగోఽనన్యతా. (నార. ౧౦)

సూ. పరమేశ్వరునిగాక మిగిలిన యాధారములను విడుచుటయే యైకమగుట యనగా.

మూ. లోకే వేదేషు తదనుకూలాచరణం తద్విరోధిషూదాసీనతా. (నార. ౧౧.)

సూ. పరమేశ్వరభావములకుఁ బ్రతికూలమైన భావములందు అంటి ముట్టకుండుట యనగా లౌకిక వైదికాది కర్మలలో భగవత్తత్త్వమునకు అనుకూలమైన యాచరణ చేయుటయే.

ఇది మొదటి ప్రకరణము

భక్తితత్త్వ దర్శనము
రెండవ ప్రకరణము
భక్తి వివరణ

సూ. సాముఖ్యా ఇతగా పేక్షితత్వాత్ (శా. ౧౦)

సూ. జ్ఞానము యోగము మొదలగునవి భక్తికి అంగములుగా అపేక్షింపఁబడుటవలన ఆ భక్తియే ముఖ్యమైనది.

మూ ప్రకరణాచ్చ (శాం. ౧౦)

సూ. ప్రకరణమునుబట్టియు భక్తియే ముఖ్యమైనది.

ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో "ఆత్మైవేనం సర్వమితి సవాపిష ఏవంపశ్యన్నేవంమన్వాన ఏవంవిజానన్నాత్మరతి రాత్మక్రీడ ఆత్మమిధున ఆత్మానందః స స్వరాడ్ భవతి తస్య సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి. (ఛాం. ౭. ౨౫. ౨)

‘ఇది సర్వమాత్మ యిట్లుగనుము’

మధు. ఎవ్వఁడిట్టులఁ జూచుచు నిట్టులఁ దలంచుకొనుచు

ఆత్మనే విహరించుచు నాత్మనే యాడుకొనుచు

ఆత్మనే సంగమించుచు నాత్మనానందపడునొ

వాఁడె స్వరాట్టు, సర్వవిశ్వముల స్వేచ్ఛగఁ జరించు.

నా ఉపనిషత్పుద

(ఛాం. ౭. ౨౫. ౨)

మూ. దర్శనఫలమితిచేన్న తేన వ్యవధానాత్ (శాం. ౧౨)

సూ. ఆ యుపనిషత్తుచే భక్తికి ఫలముగా స్వరాజ్యసిద్ధి చెప్పఁబడలేదు. దర్శనమునకే (అనఁగా జ్ఞానమునకే) ఫలముగాఁ జెప్పఁబడెనన్నచో అప్పుడు దర్శన వాచకపదముతో వ్యవధానము ఉండుట

వలన ఆ స్వరాజ్యసిద్ధి భక్తికే ఫలము. .వంపశ్యన్ ఆత్మానంద !
స్వరాజ్భవతి అని స్వరాజ్పదము ఆత్మానందపరము. దగ్గఱగా నుండు
టచే ఆ స్వరాజ్యసిద్ధి భక్తికేయని భావము.

మూ. దృష్టత్వాచ్చ (శాం. ౧౩)

లోకములో జ్ఞానము అంగముగాను భక్తి అంగిగాను అంగ
ముఖ్యముగాఁ జూడఁబడుటవలనను భక్తియే ముఖ్యమైనది.

మూ. అతపితదభావాద్వల్లవీనాం (శా. ౧౪)

సూ. భక్తి ముఖ్యము జ్ఞానము అంగము కనుకనే జ్ఞానము లేక
పోవుటవలనను గోపికలకు ముక్తి కల్గెను.

గీ. ఎన్నో యవతారములు పరమేశ్వరునకు
భువన కళ్యాణకరములై పొలుచుఁగాక
గోవులకు గోపకులకు గోపికలకును
గృష్ణుఁడేగాక ముక్తి నింకెవఁ దొసంగె.

(నా శ్రీకృష్ణ హృదయామృతము ౧౬)

సీ. తరళాశులార ! మచ్ఛక్తి చేతనులకు.

దనరు మోక్షానందరాయకంబు

జవతపోవ్రతరాన సత్కర్మముల ముక్తి

కలుగంగనేరదు.

(భాగ. ౧౦. ఉ. ౧౦౭౧)

మూ. భక్త్యా జానాతీతిచే నృ ఆభిజ్ఞప్త్యా సామర్థ్యాత్.

(శాం. ౧౫)

సూ. 'భక్తి చేఁ దెలిసికొనుచున్నాఁడు' అని గీతలోని వాక్యమునుబట్టి భక్తిసాధనమగునుగదా అన్నచో— 'భక్త్యామామభిజానాతి' అని గీతలో అభిజానాతి' అని చెప్పటచే ఆ భక్తి అభిజ్ఞప్తిగా పూర్వపు జ్ఞానమును గుర్తించి చెప్పటచే మొదట జ్ఞానము సాధనముగాను భక్తిని ఫలముగాను జెప్పుచున్నది గాన భక్తి అంగియె యగును.

మూ. ప్రాగుక్తంచ.

సూ. ఈవిధముగా జ్ఞానమును అంగముగాను భక్తిని అంగిగాను ఇదివరలో గీతాదులలోఁ జెప్పఁబడెనుగూడ.

అ. బ్రహ్మాంబయి ప్రసన్నుండై, విచారింపఁడు గోరఁడు
సర్వభూతాలఁడుల్గుండై, మేలొనాభక్తి నొందుచు.

(నా తెనుఁగు గీత ౧౮. ౫౪)

ఇందులో మొదట జ్ఞానమును సాధనముగాను భక్తిని పొందవలసిన దానినిగాను జెప్పఁబడెనని భావము.

మూ. ఏతేన ఏకతోఽపి ప్రత్యుక్తః

సూ. పోని జ్ఞానము భక్తులు రెండును ఒకప్పుడు అంగిగాను ఒకప్పుడు అంగముగాను అగునన్నచో ఆ సముచ్చయకర్థతయును నిరసంపఁబడినదే యయినది.

మూ. దేవభక్తి రితరస్మిన్ సాహచర్యాత్ (శాం. ౧౮)

సూ. గురుభక్తితో సాహచర్యమువలన దేవభక్తియు ఇతర దేవుని విషయకమైన భక్తిని బోధించునదియగు.

'యస్య దేవే పరాభక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ' ఎవనికి దేవునియందు గొప్ప భక్తి యుండునో ఎట్లనఁగా దేవునియందు వలె గురువునందును. (శ్వేతా. ౬. ౨౩) అను చోట గురుభక్తితో సాహచర్యముగా చెప్పఁబడుటలో దేవ భక్తియు ఇతర దేవతాభక్తిని బోధించునని భావము'

మూ. యో: స్తూభయార్థ మపేక్షితాత్ ప్రయాజనత్.

(శాం. ౧౯)

సూ. జ్ఞానభక్తుల కుపకారకముగా అపేక్షించుటవలన ప్రయాజము వాచపేయానులకును తత్కర్త దీక్షకును అంగమైనట్లు జ్ఞానభక్తులు రెంటికి యోగము అంగము.

యోగమనగా చిత్తవృత్తులను నిరోధించుట.

మూ. గౌఢ్యాప సమాధిసిద్ధిః (శాం. ౦)

సూ. గౌఢభక్తిచేతనే సమాధి సిద్ధించును. (యోగ. ౩)

'ఈశ్వరప్రణిధానాద్వా' ఈశ్వరధ్యానము వల్ల నైనను ఆ సమాధి సిద్ధించును, అను యోగసూత్రములో చెప్పబడిన ధ్యానము సగుణభక్తిలోనిదే. దాని చేతనైతే సమాధికి సిద్ధికలుగునని భావము.

మూ. హేయా రాగత్యాదితీతే న

ఉత్తమాస్పదత్వాత్ సంగవత్. (శాం. ౧)

సూ. 'విషయరాగము' యోగశాస్త్రములో చెప్పబడిన పంచకేళములలోనిది గాన హేయముగదా అన్నచో ఈ రాగము పరమేశ్వరుని నాశ్రయించినదగుటవలన సత్సంగమువలె గ్రాహ్యమే గాని కుసంగమువలె త్యాజ్యముగాదు.

మూ. తదేవ కర్మజ్ఞానియోగిభ్య ఆధ్యోకశ్చాత్.

భక్తి సగృహీతము కనుకనే కర్ములకంటెను జ్ఞానులకంటెను యోగులకంటెను భక్తుడు శ్రేష్ఠుడని అధికశబ్దప్రయోగము వలనఁ దెలుపఁబడెను.

"తపస్విభ్యోవ్యధికోయోగీ, జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః, కర్మభ్యశ్చాధికోయోగీ, తస్మాద్కోయోగీ భవాత్తున" 'యోగి తపస్సులకంటెన్.

జ్ఞానులకంటె శ్రేష్ఠుడు, కర్మిష్ఠులకంటె శ్రేష్ఠుడు, డందుచే గమ్ము
యోగిని. 'యోగినామపి సర్వేషాం, మద్గతే నాంతరాత్మనా శ్రద్ధా
వాన్ భజతే యోమాం, సమేయుక్తతమోమతః

(గీత. ౬. ౪౬. ౪౭)

“అందఱు యోగులలోనన్ నన్నుఁబొందుమనస్సుతో

శ్రద్ధతోఁగొల్పునెవ్వఁడు, వాడే యోగివరుండగున్”

(నా తెనుఁగుగీత ౬, ౪౬, ౪౭.)

సూ. ప్రశ్న నిరూపణాభ్యా మాధిక్యసిద్ధేః (కా. ౨౩)

సూ. అర్జునుని ప్రశ్న చేతను భగవానుని నిరూపణము
చేతను భక్తికి ఆధిక్యము సిద్ధించుట వలన భక్తియే శ్రేష్ఠము.

ప్రశ్న నిరూపణములచేత వంద్రెండవ యధ్యాయములో భక్తి
సర్వశ్రేష్ఠమని గీతలో జెప్పబడెనని భావము.

సూ. నైవశ్రద్ధాకు సాధారణ్యాత్ (కా. ౨౪.)

సూ. శ్రద్ధయైతే భక్తిరూపమైనది కానేకాదు. అది కర్మాదు
లకు సాధారణ గుణమైనది.

ఈశ్వర భక్తిమాత్రము అట్టిదిగాదని భావము.

సూ. తస్యాం తత్త్వే చానవస్థానాత్. (కా. ౨౫.)

సూ. శ్రద్ధయందు భక్తిత్వమున్నదన్నచో అనవస్థాదోషము
వట్టును.

“శ్రద్ధావాన్ భజతేయోమాం” శ్రద్ధగల యెవ్వఁడు నన్ను
భజించునో. గీత. అని శ్రద్ధ భక్తికి అంగమని చెప్పబడెను. ఆ శ్రద్ధ
భక్తియు ఒకటేయన్నచో అంగమైన శ్రద్ధయనగా నేమి, అదియు
భక్తియే యైనచో దానికి ఇంకొక శ్రద్ధ అంగమని దానికి ఇంకొక

శ్రద్ధ యంగమని యిట్లు అనంతముగా, చెప్పవలసి వచ్చును గాన అనవస్థాదోషము వట్టును. అందుచే శ్రద్ధయు భక్తియు ఒకటిగావు

సూ. బ్రహ్మకాండంతు భక్తౌ తస్యాచు జ్ఞానాయ సామాన్యాత్
(శా. ౨౬)

సూ. శ్రుతిలోఁ జెప్పబడిన బ్రహ్మకాండము భక్తి విషయక మైనది. బ్రహ్మకాండము అజ్ఞాతవిషయమును దెలుపునట్లే మిగిలిన రెండు కాండములు అజ్ఞాత విషయమునె తెలుపుటలో సమానమే కాన అవి జ్ఞానమునె తెలుపుచున్నవనరాదు.

ఇంతమాత్రము చేతనే దానిని జ్ఞానకాండమని యన్నచో ధర్మ జ్ఞానమును గలిగించు కర్మకాండమును గూడ జ్ఞానకాండమని యన వలసినవచ్చును. భక్తిని దెలుపుటకై ఆరంభింపబడుటచే బ్రహ్మకాండ మును భక్తి కాండమనియే యనవలయునని భావము.

సూ. బుద్ధిహేతు వ్రవృత్తి రావిశుద్ధే రవఘాతవత్. (శా. ౨౭)

సూ. బియ్యమునుండి పొల్లు విడిపోవు వఱకు టోకలిపోటు అవసరమైనట్లు అంతఃకరణము విశుద్ధమగునంతవఱకు బ్రహ్మజ్ఞానము నకుఁ గారణములైన శ్రవణమననాది సాధనములు మాటిమాటికి ఆచరించుచునే యుండవలయును.

సూ. తదంగానాంచ
(శా. ౨౮.)

సూ. శ్రవణమననాదులకును అంగములైన గురుసేవయు, కాస్త్రవిచారము, శమదమాది సాధనలనుగూడ అంతఃకరణశుద్ధి యగు వంత వఱకు చేయుచునేయుండవలెను.

సూ. భవతు నిశ్చయచార్ద్య దూర్ధ్వం కాస్త్రరక్షణం.

(నారద. ౧౨.)

సూ. పరమేశ్వరునియందు అచంచల ప్రేమగలిగినపిదపగూడ శాస్త్రరక్షణచేసి శాస్త్రోక్త కర్మను ఆచరించుచునె యుండవలయును.

“శాస్త్రంబది ప్రమాణంబు శార్యాకార్య వివేచనకాన శాస్త్రోక్తముందెత్తి, కర్మల చేయఁగాఁదగున్” అని గీత. (౧౬. ౨౪.)

సూ. ఆన్యధా పాతిత్య శంకయా.

సూ. శాస్త్రోక్త కర్మను పాలింపకున్నచో ఆ భగవత్ప్రేమ నుండి వడిపోవుట సంభవించును.

“శాస్త్ర విధిన్ విడియెవం, దాశకు లొంగిచేయునో వాఁడు సిద్ధిని పొందఁడు. సద్గతిన్ సౌఖ్యమొందఁడు. (తె. గీత. ౨౬. ౨౩.)

సూ. లోకోఽపితాపదేవ కింతు భోజనాదివ్యా పార స్యాశరీరాపథి. (నారద. ౧౪.)

సూ. లౌకికకర్మకూడ (వైదికకర్మతోపాటు) బాహ్యవిషయక జ్ఞాన మున్నంతవఱకె. కాని భోజనాది వ్యాపారమైతే శరీరమున్నంత వఱకు నుండును.

(ఇది రెండవ ప్రకరణము)

భక్తితత్త్వ దర్శనము
మూడవ ప్రకరణము
భక్తి లక్షణములు

సూ. తల్లక్షణాని వాచ్యంతే నానామత భేదాత్.

(నారద. ౧౫.)

సూ. ఆయా మహర్షుల మతభేదము ననుసరించి భక్తికి లక్షణములు చెప్పబడుచున్నవి.

సూ. పూజాది స్వమరాగజ్ఞతి సారాశర్యః. (నార. ౧౬.)

సూ. దైవార్చనాదులందు అనురాగమే భక్తియని వ్యాసుడనియె.

“శ్రీ విష్ణో రర్చనంయేతు ప్రకృర్వంతి నరా భువి. కేయాంతి
కాశ్యతం విష్ణోరానందం పరమంపదం” (విష్ణురహస్య)

“ఏ మనుష్యులు శ్రీ విష్ణువును అర్చింతురో వారు శ్రీ విష్ణువు
యొక్క కాశ్యతానందరూపమైన పరమపదమును పొందుదురు”.

సూ. కథాప్వితీ గార్గః (నార. ౧౭.)

సూ. దైవ కథలందు అనురాగమే భక్తియని గార్గుడు.

సూ. అత్య రత్యవిరోధేనేతి శాండిల్యః. (నార. ౧౮.)

సూ. అత్యానందమునకుఁ బ్రతికూలముగాని విషయములందు
అనురాగము భక్తియని శాండిల్యుడు.

భక్తి లక్షణములు

సూ. నారదస్తు తదర్పితాః లాచారితా తద్విస్మరణే పరమ
వ్యాకులతేతి. (నార. ౧౯.)

సూ. నారదుడైతే భగవంతునికిఁ దననమర్చ కర్మలను అర్పిం
చుచు ఆ భగవంతుని విస్మరించినచో మిగుల వ్యాకులత్వమును
పొందుటయే భక్తియనెను.

“కావున నెల్ల వేళల, నన్ స్మరింపుము పోరుమీ” నా కర్పింప మనో
బుద్ధుల్, నన్నుఁగాంతు వవశ్యమున్.

(నా తెనుఁగు గీత ౮. ౭)

సూ. అస్త్యేవ మేవం. (నార. ౨౦)

సూ. ఇందుకీవిధమైన నిదర్శనములున్నవి.

సూ. యథావ్రజగోపికానాం. (నార. ౨౦)

సూ. గొల్లవల్లెలోని గోపికల భక్తి యిట్టిదె.

పాయని గేహశృంగులలఁ జాసి నిరంతర మత్పరత్వముం జేయుచునున్న
మీకుఁ బ్రతి సేయయుగంబులవైన వేరనన్ జాయకగొల్పు మానసము
ప్రత్యుపకారముగాఁ దలంచి నాపాయుట దప్పుగాఁ గొనక భామిను
తార! కృపన్ శమింపరే.

(భాగ. ౧౦. పూ. ౧౦౮౨)

శా. రమ్మాయుద్ధవ! గోపకామినులు నారాకన్ నిరీక్షించుచున్
సమ్మోహంబున నన్నీయున్ మఱచియే చందంబునంగుండిరో
తమ్మున్ నమ్మినవారిడిగ్గవిడువన్ ధర్మంబుగాదండ్రు లే
పొమ్మా ప్రాణములేక్రియన్ నిలిపిరో ప్రోద్యద్వియోగాగుల్లన్

కం. లోకిక మొల్లకన న్నా

లోకించు ప్రసన్నులకును లోఁబడి కరుణా

లోకనములఁ బోషింతును

నా శాశ్వతరక్షణములు నై సర్గికముల్.

(భాగ. ౧౦ పూ. ౧౪ ౩౮)

ఉ. పాపపుబ్రహ్మ గోపికల వల్లెలలోన సృజింపరాదె ము
 న్ని పురిలోపలన్ మనలనేల సృజించెనటైన నిచ్చలున్
 జేపడుఁగాదె యాసుభగుఁడెందెడి భాగ్యము సంతతంబు నీ
 గోపకుమారుఁ బొంద మను గోపకుమారికలేమిసోచిరో

కం. గోపాలకృష్ణతోడను, గోపాలనవేళలందుఁ గూడితిరుగునా
 గోపాలు రెంతధన్యులొ. గోపాలురకైన నిట్టి గురు రుచిగలదే.
 (భాగ. ౧౦. పూ. ౧౩౫౭)

నూ. తత్రాపినమాహాత్యజ్ఞాన విస్మృత్యవపాదః (నార. ౨౨)

నూ. గోపికల భక్తివిషయములోఁ గూడ 'గోపికలకు భగ
 వంతునియందుఁ గేవల ప్రేమయేగాని భగవంతుని మాహాత్యజ్ఞాన
 విస్మృతియుండునని యపవాదము చెప్పరాదు.

మ. వతులన్బిడ్డల బంధులన్ సతులకుంబాటించుటే ధర్మ వ
 ర్ధతి యానంటివి దేహధారిణులకున్ ధర్మజ్ఞ ! చింతింపుమీ
 వతిపుత్రాధిక నామమూర్తివగుచున్ భాసిల్లు నీయందుఁ ద
 త్పతి పుత్రాధిక వాంఛలన్జలిపి సంభావించు టన్యాయమే.
 (భాగ. ౧౦. పూ. ౯౯౦)

ఇందులో గోపికలకు శ్రీకృష్ణుఁడు వతిపుత్రాధి సర్వస్వరూపుఁ డను
 జ్ఞానస్మృతి గలదని తోచుచున్నది ఇట్లే.

ఆ. వె. సవతులేక నీవికాలవక్షస్థలిఁ
 దులసితోడఁ గూడఁ దోయజాడ !
 మనువు మనుచు నెపుడు మాకాంత నీ పాద
 కమలరజముఁ గోరుఁగాదె కృష్ణ. మొ.
 (భాగ. ౧౦. పూ. ౯౯౪)

కం. అమరులఁ గాచిన హరిక్రియఁ
గమలేక్షణ నీవు నేఁడు కరుణ నభయ హ
స్తము మూయురముల శిరములఁ
బ్రమదంబున విడుము మూర్ఖపాల్పడకుండన్.

(భాగ. ౧౦. పూ. ౧౦౦౨)

కం. కిటియై కాగిటఁ జేర్చెను
వటుఁడై వర్తిల్లికొలిచె వడిఁ గృష్ణుండై
యిట్టఁబడ చిహ్నములిడి గ్రిం
దటి బామున నేమి నోచితమృధరిత్తి !

(భాగ. ౧౦౨౦)

సూ. తద్విహీనం జారాణామివ (నార. ౨౩)

సూ. భగవంతుడితఁడు అనుజ్ఞానములేకుండఁ జేయునట్టి యిటు
వంటి ప్రేమ జారుల ప్రేమవంటి దేయగును.

సూ. నా స్త్ర్యేవతస్మిం స్తత్సుఖ సుఖత్వం (నార. ౨౪)

సూ. జారుల ప్రేమలోఁ గేవలము తమ సుఖముసంగతి చూచు
కొనుటయెగాని తమకుఁ బ్రేమాస్పదుఁడగువారు సుఖంపఁగా వారి
సుఖమును చూచి సుఖించుట యనునది యెప్పుడును ఉండదు.

గీ. ఘోషభూమి వెడలి గోవుల మేవంగ
నీరజాభమైన నీ పదములు
గనవు శిలలు చాఁకి కడునొచ్చునో యని
కలఁగు మా మనములు కమలనయన !

(భాగ. ౧౦. పూ. ౧౦౦౩)

ఇటు గోపికలు కృష్ణుని దుఃఖమునకు దుఃఖించుటవల్ల వారి ప్రేమ నిర్మలము.

సూ. సాతు కర్మజ్ఞాన యోగ్యేభ్యోవ్యధికతగా. (నార. ౨౫)

సూ. ఆ భక్తియైతే కర్మజ్ఞానయోగములకంటెగూడ మిగల శ్రేష్ఠమైనది.

వేదాలచే దపసుచే, దానంబుచేత నిష్పీచే

ఇట్టినేనుగనన్ రాను, నీవిప్పు చూచినట్లుగా,

అనన్యభక్తిచేతనె, సరిగావీర్చుననున్

దెలియఁజూడఁజేరఁగ, శక్యంబునుమ్మిఫలునా,

(నా తెనుఁగుగీత ౧౦. ౫౩. ౪)

సూ. ఫలరూపత్వాత్

(నార. ౨౬.)

సూ. కర్మజ్ఞానాదులు భగవత్ప్రాప్తిసాధనములును భక్తిఫల రూపమును గాన ఆ భక్తియై శ్రేష్ఠమైనది

సూ. ఈశ్వరస్వావ్యభిమాన ద్వేషిత్యాత్ దైన్యప్రియత్వాచ్చ.

(నార. ౨౭)

సూ. ఈశ్వరుఁడు (మేమింతవారమని) కర్మాధ్యభిమానముగల వారిని ద్వేషించువాడగుటవలనను సర్వము దేవునికర్పించి దీనులగు వారి దైన్యమందు ప్రియముగలవాడగుట వలనను భక్తియై శ్రేష్ఠము.

“భగవంతునికి ఎవరియందు ద్వేషప్రేమాదిభావములుఉండవు. కాని కర్మాదులందు అభిమానముగలవారిని ద్వేషించుట ద్వారాను సర్వము దేవునికర్పించి మాకు దేవుఁడే దిక్కు అను దీమలయందు ప్రేమ

చూపుట ద్వారాను జీవులను ఉద్ధరించును". కేవల కర్మాభిమానులపై ద్వేషలీలలు, దాసులపై ప్రేమలీలలు చూపునని తెలియునది.

"సాధనాలెవ్వి లేకుండి, సర్వదా మాయచేబడి
పాపాలనిండి దీనుడౌ, నాకునుగృష్ణుడే గతి".

సూ. తస్యా జ్ఞానమేవ సాధనమిత్యేకే (నార. ౨౮.)

సూ. ఆ భక్తికి జ్ఞానమే సాధనమని యొక్కరు,
జటాయువు, గజేంద్రుడు, ద్రువుడు శబరి మొదలగువారు జ్ఞానము
లేకుండగూడ భగవంతుని బొందిరి.

సూ. అన్యోన్యైశ్రయత్వమిత్యనే (నార. ౨౯.)

సూ భక్తిని జ్ఞానము జ్ఞానమును భక్తి వరస్పరము ఆశ్రయించి
యుండునని యితరులు.

సూ. స్వయం ఫలరూపతేతి బ్రహ్మకుమారాః. (నార. ౩౦.)

సూ. భక్తి స్వయముగనె ఫలరూపమైనదని సనత్కుమారాది
బ్రహ్మకుమారులనిరి.

సూ. రాజగృహభోజనాదిమత్ తదైవదృష్టత్వాత్.
(నార. ౩౧.)

సూ. రాజగృహనివాస, భోజనాదులు ఫలరూపముగనె కని
పించుట వల్ల ఇదియు ఫలరూపమైనదే.

సూ. నతేన రాజపరితోషఃకుఢాళాంతిర్యా (నార. ౩౨.)

సూ. కేవలము రాజులసంగతి తెలిసికొనుటవల్ల రాజుల
సంతోషమును, భోజనములను వినుటవల్ల ఆకలి శాంతిమయము
గులుగుదు గదా.

“సర్వభూతాలదుల్యుండ, నాకులేరు రిపుల్ ప్రేముల్.

భక్తితోఁ గొల్చువారిలో, నేనును వారునాయేశన్”.

(నా తెనుఁగుగీత. F. ౨౯.)

సూ. తస్మాత్తనైవ గ్రాహ్య ముమృశుభః. (నార. ౩౩)

సూ. కనుక అదే ఆ భక్తియే ముముక్షువులచే ప్రహింపదగినది.

ఇది మూడవ ప్రకరణము.

భక్తి తత్వదర్శనము
నాల్గవ ప్రకరణము
భక్తి సాధనములు

సూ. తస్యోపాధనాని గాయంత్యాచార్యాః. (నార. ౩౪.)

సూ. ఆ భక్తికి కొన్ని సాధనములను ఆచార్యులు చెప్పుచున్నారు.

సూ. శక్తు విషయత్యాగాత్ సంగత్యాగాచ్చ. (నార. ౩౫.)

సూ. ఆ భక్తి సాధనమైతే విషయ భోగత్యాగమువల్లను ధన వృత్తాది సంగత్యాగమువల్లను సిద్ధించును.

గీ. విషయములను ధ్యానించుచు వెలయు నరుని
చిత్తమది విషయములలోఁ జిక్కుకొనును
నన్ను ధ్యానించుచుండెడి నరుల మనసు
వేగ నాయందె లీనమై వెలయుచుండు,

(భాగ. నా యనువాదము)

“వీతరాగులైన సనకాదులను ధ్యానించిన మనస్సు వీతరాగమై కాముకులను ధ్యానించినఁ గాముకమైయుండును” అని

(నా యోగసూత్రము. సమాధి. ౩౭.)

“విషయంబుల ధ్యానించు. ప్రాణులకందె ప్రీతియా
ప్రీతిచేఁ గోర్కెపుట్టును, గోర్కెచేఁబుట్టుఁ గ్రోధమున్
క్రోధంబుచేత మోహంబౌ, మోహంబుచే స్పృహల్ చెడున్
స్పృహిపోవన్ మతిపోవున్, మతిపోవన్ జయంబెయౌ.

(నా తెనుఁగుగీత. ౨. ౬౦. ౬౨.)

సూ. అచ్యుత భజనాత్. (నార. 31.)

సూ. ఎడతెగకుండఁ జేయు భగవద్భజనవలనను ఆ భక్తిసాధనము సిద్ధించును.

“నిత్యమన్యచిత్తుండై, నన్నెవ్వఁ డెప్పుడెంచునో
యా నిత్యశుద్ధుఁడౌ యోగి, కేను లభింతు సుబ్బుగా.
(నా తెనుఁగుగీత ౮. ౧౪.)

సూ. లోకేఽపి భగవద్గుణ కీర్తనాత్ (నార. 32.)

సూ లోకముందును భగవంతుని గుణములను విని కీర్తించుట వలనను ఆ భక్తి సిద్ధించును.

సీ. సకలగుణాతీతు సర్వజ్ఞు సర్వేశు
నఖిలలోకాధారు నాదిదేవుఁ
బరమదయా రసోద్భాసితుఁడైన కాళి
వందిత పారాజ్ఞు వనధిశయను
నాశ్రితమందారు నాద్యంతశూన్యుని
వేదాంతవేద్యుని విశ్వమయుని
గొస్తుభశ్రీవత్స కమనీయ వక్షుని
శంఖచక్రగదాసి శార్ఙ్గధరుని

గీ. శోభనాకారుఁ బీఠాంబరాభిరాము
రత్నరాజిత మకుట విభ్రాజమానుఁ
బుండరీకాక్షు మహనీయ పుణ్యదేహుఁ
దలఁతు నుతియింతు దేవకీతనయు నెపుడు,

(భాగ. ౧౨. ౫౦.)

ఇత్యాదికముగఁ గీర్తించుటవలన భక్తి సిద్ధించును. వగమేశ్వరుని నెట్లు కీర్తించిననునచే భక్తి ముక్తులు గలుగు

“బిడ్డ పేరు పెట్టి పిలుచుట బిశ్రామ
కేళినైన మిగులఁ గేళినైనఁ
బన్యగద్యగీత భావార్థములనైనఁ
గమలనయనుఁ దలంపఁ గలుపహాము. (భాగ. ౬. ౧౨.౨.)

‘ఉ’ అరయః పీఠ్యవంతమగు నౌషధమెట్లు యదృచ్ఛఁగొన్నద
చ్చాగు గుణంబురోగములఁ జయ్యనఁజాపెడు మాడ్కిఁబుణ్యవి
స్తారుని నంబుజోదరునిఁ జామరుఁడజ్ఞఁడవజ్ఞఁ బల్కినన్
వారకతత్రప్రభావము ధ్రువంబుగ నాత్మగుణంబుఁ జూపదే.

అజామళుఁడనలు భక్తుఁడే. కావుననే కొడుకుకు నారాయణుఁడని భగవంతుని పేరుపెట్టెను ప్రమాదముచేదుష్టుఁడయ్యెను. అయినను కొడుకు పేరుద్వారా నారాయణనామమును స్మరింపమానలేదు. చివరకూడ ఆ నామమే పలికెను. ఆ వగమేశునామము కొడుకునకుంచుట ఔషధమును సరిగా చేయుటవంటిదే. మందు మ్రింగుట అనగా ఆ నామస్మరణమే. మధ్యగా దోషములుచేసినను మొదట మందువేసికొనకపోయినను చివరసారి మందువేసికొనెను. భగవంతుని నామమును స్మరించెను. కమలనయను ధ్యానించెను. చివరిసారి స్మరణకు ఏది వచ్చిన ఆఫలితమే కలుగును. అసలు చివరిసారి స్మృతిలోనికి వచ్చుటకే మొదటినుండి భగవంతుని స్మరణాభ్యాసము చేయుట. కొందఱు మొదటిలో స్మరించుచున్నను వారికిమనస్సులో అణగియున్న కోరికలు చివరికివచ్చి భగవంతుని దలంపనీయవు. కొందఱ మనస్సు కేవలము భగవదధీనమైనను ఏదో పొరపాటువలన దోషసహితమగును.

ఆ పొరపాటును చివర గ్రహించి ప్రశ్నాత్పాదముచే ఆ దోషమును కడిగివై చుటచే నిర్మలమైన మనస్సు చివర భగవంతుని స్మరించి ముక్తి పొందును. ఇట్లే లీలాశుకాదులును ముక్తిపొందినారని తెలియుచున్నది. అని గ్రహింపవలెను. ఇతరులకు పైపైకి కనుపించుచుజే తెలియునుగాని దుష్టుడుగా పైకి గనుపించువానిలో నున్న ప్రశ్నాత్పాద పాదులు కనిపింపవు. కాన వానిని దుష్టుడని జనులు అనుకొందురు భగవంతుడు సర్వజ్ఞుడను లోన పై న చూచువాడునుగాన వానికి ఆదుష్టుడనుకొనఁబడు వానిలో నున్న భక్త్యాదులలోని నిజస్వరూపము తెలియును గాన వానిని ఉద్ధరించవలెనని తలచి ఉద్ధరించును. అని అజామీకోపాఖ్యానము లోని రహస్యభావము గ్రహింపదగును.

కనుకనే అజామీకునికి విష్ణునన్నిధి కలిగినది. (భాగ. ౬. ౧౨౬.)

సూ. ముఖ్యతస్తు మహత్కృపయైన భగవత్కృపావేశాద్వా.
(నార. ౩౮.)

సూ. ప్రధానముగా మహాపురుషులదయచేతనే భక్తి సిద్ధించును. భగవంతుని కృపాలేశము వలనగాని సిద్ధించును.

నారదాది మహాపురుషుల దయచేఁ బ్రహ్లాద ద్రువాదులకు భక్తి సిద్ధించినదనియు అంబరీష నారదాదులకు భగవంతుని దయచే భక్తి సిద్ధించినదనియు తెలియవలెను.

సూ. మహత్సంగస్తు దుర్లభోఽగమ్యో అమోఘశ్చ
(నార. ౩౯.)

సూ. మహాపురుషుల సాంగత్యము దొరకుట కష్టము. సాంగత్యము దొరకినపిదప వారితోఁ గలిసిపోవుట కష్టము. అట్లు గలిసి పోయినచో అది అమోఘమైనది.

సూ. లభ తేఽపి తత్కృపయైవ. (నార. ౪౦)

సూ. మహాపురుష సాంగత్యముకూడ భగవంతుని దయచేతనే లభించును.

సూ. తస్మిన్ స్తజ్జనే భేదాభావాత్ (నార. ౪౧.)

సూ. భగవంతునియందు భగవదృక్త జనమందు భేదము లేకపోవుటవలన భక్తులకు అది లభించును.

కం. సాధుల హృదయము నాయది;
సాధుల హృదయంబునేను జగముల నెల్లన్;
సాధులనేన యెఱుంగుదు
సాధు లెఱుంగుదురు నాదు చరితము విప్రా !
(భాగ. ౯. ౧౨౩.)

“మన్మాహాస్మ్యం మత్సపర్యాం, మచ్ఛ్రద్ధాం మశ్మనోగతం
జానంతి గోపికాః పార్థనాన్యేజానంతి తత్త్వతః॥

శీ. నాదు మాహాత్మ్యమును మఱి నా సవర్య
నాదు శ్రద్ధను నా మదిన్ గలుగుదాని,
నెల్లముగ గోపికలె పార్థ తెలియువార.
లితరులో తత్త్వముగ దాని నెఱుంగలేరు.

“భక్తితోఁ గొల్చుచారిలో, నేనుండు వారు నాయెడన్”
(నా తెనుఁగు గీత. ౯. ౨౯.)

మూ. తదేవ సాధ్యతాం తదేవసాధ్యతాం. (నార. ౪. ౪.)

సూ. దానినే సాధింపవలెను, దానినే సాధింపవలెను.

(ఇది నాల్గవ ప్రకరణము.)

భక్తితత్వ దర్శనము
అయిదవ ప్రకరణము
భక్తికి పరమేశ్వరుడు ఆశ్రయము

సూ. తామైశ్వర్యపరాం కాశ్యపః పరత్వాత్. (శా. ౨౯.)

సూ. ఈశ్వరుడు అచటికంటె గొప్పవాడు కనుక బుద్ధి పరమేశ్వరుని ఆశ్రయించినచో అది ఐశ్వర్య (మోక్ష) రాయని యగునని కాశ్యపుడు చెప్పెను.

ఈ మతములో జీవాత్మయు, పరమాత్మయును వేరువేరుగానున్నవని భావము.

సూ. ఆత్మైక పరాంబాదరాయణః (శా. ౩౦.)

సూ. ఆ బుద్ధిని ఆత్మైకపరముగాఁ జేయవలయునని వ్యాస మహర్షి యనెను.

ఈ మతమున జీవాత్మ పరమాత్మలకు భేదము కల్పితముకాని వాస్తవముగాదని భావము.

సూ. ఉభయపరాం శాండిల్యః భోవవత్తిభ్యాం. (శా. ౩౧.)

సూ. వేదప్రమాణమును బట్టియు, యుక్తినిబట్టియు ఆ బుద్ధి జీవాత్మ పరమాత్మలు రెండిటిపరమైనదని శాండిల్యుడనియెను.

“సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ, తజ్జలానితి శాంత ఉపాసిత”

గీ. ప్రకటమగు ప్రపంచమందెల్ల బ్రహ్మమయము
అఖల మీ ప్రపంచము బ్రహ్మమందుఁబుట్టి

బ్రహ్మమున లయించియు బ్రహ్మవలన బ్రతికి
యెనుగునని శాంతుడై యుపాసింపవలయు

(నా యుపనిషత్సుధ ఛాం. ౧౪. ౧.)

గీ॥ నా హృదయములో వలచు నున్నదియు యాత్మ
ఇదియే బ్రహ్మ, యీ మెమునుండి యేగి బ్రహ్మఁ
గనుదు ననువానివల్కు నిక్కము దృఢంబు
నిటుల శాండిల్యుడనియే శాండిల్యుడనియే.

(నా యుపనిషత్సుధ)

అనునది పేద ప్రమాణము. “యతోవాఙ్మనాని భూతాని జాయంతే”
ఎందుండి భూతంబు లివియెల్లఁబుట్టునో పుట్టియు దేనిచేఁ బుట్టిచెందు.

(నా యుపనిషత్సుధ) (తై. భృగు ౧.)

“పూర్వ్యుడై జీవులందుండు, జీవుండు నాదువంశమే.

(నా తెనుగుగీత ౧౫ ౭.)

అనువానిలో బ్రహ్మము పరమేశ్వరరూపముగను, జీవరూపముగను
వర్ణితము కాన రెండునగునని యుక్తి.

మూ. నచక్లిష్టః, పరః స్యాదనంతరం, విశేషాత్ (శా ౩౩)

సూ. ఈశ్వరుడు క్లేశసహితుఁడుగాఁడు. జీవుఁడు చైతన్యాం
శనుబట్టి యభిన్నుడని నిర్ణయించిన యనంతరము గూడ జీవునికి
క్లేశాదులుండును. ఈ విశేషమును బట్టి జీవాత్మ పరమాత్మకంటె
అభిన్నుఁడు గాఁడు.

మూ. ఐశ్వర్యంతథేతిచేన్న. స్వాభావ్యాత్. (శా. ౩౪)

సూ. పరమేశ్వరునియందు, గ్లేశాదులుండవన్నచో ఐశ్వర్యమును ఉండదన్నచో అట్లనరాదు. ఆ యైశ్వర్యముండుట పరమేశ్వరునికి స్వభావమగుటవలన అది యుండును.

మూ. అప్రతిపిద్ధం వర్తైర్వరంతర్భావాచ్చ, నైవమితరేపాం. (శా. ౩౫)

సూ. ఐశ్వర్యముండుటవలనను శ్రుతులలో ఎక్కడను పరమేశ్వరునికి ఐశ్వర్యము లేదని ప్రతిపేధింపబడలేదు. ఇట్లే బ్రహ్మాత్వముండుటవలన ఇతర జీవులకును క్లేశముబుండుట స్వాభావికముగాదు అగుండుక మే.

మూ. సర్వాన్యతేతిమితిచేన్న. ఏవంబుద్ధ్యానంత్యాత్. (శా. ౩౬.)

సూ. సర్వము అన్యతమైనపుడు (జీవులన్ని ముక్తులగును గాన) ఇంక ఈశ్వరుని యైశ్వర్యమువలన, బ్రహ్మోజనమేమి అన్నచో అట్లనరాదు. బుద్ధిజీవులనంతముగాన వాని రక్షణకై అది ప్రయోజనకరమగును.

మూ. ప్రకృత్యంతరాభా దవైకార్యం చిత్సత్త్వే నాను వర్తనాత్. (శా. ౩౭)

ప్రశ్న : ఈశ్వరునియందు కర్తృత్వరూపమైన యైశ్వర్యమున్నదన్నచో అతడు వికారియగును అన్నచో—

సూ. ప్రకృతిని మధ్యగాఁ బెట్టుకొనుటవలన. (ప్రకృతికేకాని) ఈశ్వరునికి వికారము లేదు. ఆ యీశ్వరుడె చైతన్య సత్తతో

(ప్రకృతియందు) అనుసరించుట వలన అతనికి కర్తృత్వరూపమైన దైశ్వర్యమున్నను వికారము మాత్రము లేదు.

మూ. తత్ప్రతిష్ఠా గృహపీఠవత్ (శా. ౩౪.)

సూ. ఇంటిలోని పీటయందున్న వానిని గృహమునందున్నాడని యనినట్లు ప్రకృతియందున్న ప్రపంచమను ఈశ్వరునియందున్నట్లు చెప్పవచ్చును.

“తస్మిన్ సర్వం ప్రతిష్ఠితం” అ యీశ్వరునియందు సర్వము ఉన్నది. అనునది పైని సూత్రమునందు జెప్పబడినట్లు కుదురునని భావము.

మూ. మిథోఽపేక్షణా దుభయం (శా. ౩౫.)

సూ. సృష్టికార్యముతో బ్రహ్మము ప్రకృతి రెండును అపేక్షించుటవలన రెండును సృష్టికారణములె.

మూ. చైత్యచిత్తోర్న తృతీయం. (శా. ౪౦)

సూ. జ్ఞేయముకంటెను జ్ఞాతకంటెను మూడవ వస్తువు లేనేలేదు.

మూ. యుక్తౌచ సంపరాయాత్ (శా. ౪౧)

సూ. అనాదికాలమునుండి యా ప్రకృతి పురుషులిద్దఱు పరస్పరము కలిసియున్నారు. (శా. ౪౨.)

“ప్రకృతియున్ బురుషుండు, ననాదులని యెఱుంగుమీ”

(నా తెనుఁగుగీత. ౧౩. ౧౯.)

మూ. శక్తిత్వాన్నానృతం వేద్యం. (శా. ౪౨.)

సూ. వేద్యమగు ప్రకృతి ఐర మేళ్వరుని శక్తియగుటవలన మిథ్యకారు.

మూ. తత్పరిశుద్ధిశ్చ గమ్యా లోకవ త్లింగేభ్యః (శా. ౪౩.)

సూ. అయా పులకాంకురాది చిహ్నములనుబట్టి లోకమందు ప్రీతిని దెలిసికొనునట్లు పులకాంకురాది చిహ్నములనుబట్టి భక్తి యొక్క పరిశుద్ధి యూహింపఁదగినది.

॥సీ॥ వైకుంఠచింతా వివర్జిత చేష్టుడై
యొక్కఁడు నేడుచు నొక్కచోట
నశ్రాంత హరిభావనారూఢ చిత్తుడై
యుద్ధతుడై పాడునొక్కచోట
విష్టుడింతియకాని వేటొందులేని
యొత్తిలి నగుచుండు నొక్కచోట
నలినాకుడను నిధానముగంటి నేనని
యుల్బి గంతులువైచు నొక్కచోట,

॥గీ॥ బలుకు నొక్కచోట, బరమేశుఁ గేశవుఁ
బ్రణయ హర్ష జనిత బాష్పసలిల
మిళిత పుంకుడై నిమిళిత నేత్రుడై
యొక్కచోట నిలిచి యూరకుండు, భా. .

ఇటఁ బ్రహ్లాదుఁడు మహాభక్తుఁడని తత్తచ్చేష్టలుబట్టి తెలియుచున్నది.

మూ. సమ్మాన, బహుమాన, ప్రీతి, విర, హేతరవిచికిత్సా, మహిమభ్యాతి, తదర్థప్రాణస్థాన, తదీయతాసర్వ, తద్భావాప్రతి కూల్యానిచ స్మరణేభ్యో బాహుభ్యాత్ (కాం. ౧)

సూ. స్మృతులవలన నెక్కువగా తోచుటవలన సమ్మానము బహుమానము. ప్రీతి, విరహము, ఇతరములందు అరుచి, మహిమభ్యాతి, భగవదర్థ ప్రాణధారణము, స్వవస్తు సర్వార్పణబుద్ధి, సర్వవస్తు భగవద్భావనము, భగవంతునియెడల ప్రాతికూల్యము లేకుండుట అనునవి యును భక్తికి జిహ్నములె.

సమ్మానము:- కృష్ణునిని అర్జునాదులవలె సమ్మానించుట బహుమానము:- ఇష్టాకులకువలె భగవత్సద్భృశ నామాదులందు గౌరవము. ప్రీతి:- కృష్ణునియందు కృష్ణభక్తులందు విదురాదులకువలె ప్రీతి. విరహము:- శ్రీకృష్ణునిపై గోపికలకు వలె గలిగిన విరహము. ఇతరారుచి:- ఉపమన్యువునకువలె శ్వేతద్వీపవాసులకువలె భగవద్భిన్న వస్తువులందు రుచిలేకపోవుట. మహిమభ్యాతి:- భీష్మవ్యాసాదులకు వలె నిరంతరము భగవంతుని మహిమలను వర్ణించుట. భగవదర్థ ప్రాణధారణ:- హనుమంతునికివలె, గోపికలకువలె భగవంతునికొఱకై ప్రాణములను ధరించుచుండుట. స్వవస్తు సర్వార్పణబుద్ధి:- బలికి వలె సర్వస్వార్పణబుద్ధి. సర్వవస్తు భగవద్భావనము:- ప్రహ్లాదునికి వలె సర్వమందు భగవద్దృష్టి. భగవదప్రాతికూల్యము:- భీష్మయుధిష్ఠరాదులవలె భగవంతునికి ప్రతికూలమైన పనులు చేయకుండుట.

మూ. ద్వేషాదయస్తు నైవం.

(కా. ౪౫.)

సూ. ద్వేషాదులై తే భక్తిచిహ్నములుగావు.

ఇదివరలో, జెప్పబడిన “జాంధవముననైన వగనైన వగనైన” అనుదానిని బట్టి యీ సూత్ర విషయము లోకులలో, బరిష్కరము రాగ ద్వేషాదుల విషయముగా, దెలియవలయును.

మూ. తద్వాక్యకేషాత్ ప్రాదుర్భావేష్యపిసా. (కా. ౪౬)

సూ. భగవంతుని ప్రాదుర్భావములైన యవతారములందును జూపు భక్తికూడ గీతలో, జెప్పబడిన “దేవభక్తులు దేవుల(గాం)త్రు నా భక్తులున్ ననున్” (గీత. ౭. ౨౩.) అను వాక్యకేషము వల్ల పరమ భక్తియే.

మూ. జన్మకర్మవిదశ్చైజన్మశబ్దాత్.

(కా. ౪౭.)

సూ. జన్మయుండదని చెప్పుటచే “జన్మ” శబ్దప్రయోగమువలన జన్మ కర్మలను దెలిసినవానికిని జన్మయుండదు.

“దివ్యమైనట్టి యీనాదు జన్మకర్మలతత్త్వమున్.

గాంచువాడు పునర్జన్మ. లేకనజ్జేరునర్దునా”

(నా తెనుగు గీత. ౪. ౯.)

మూ. తచ్చ దివ్యంస్వశక్తి మాత్రోద్భవాత్.

(కా. ౪౮.)

సూ. భగవంతుడు స్వశక్తి మాత్రముచేతనే యుద్భవించుట వలన భగవంతుని జన్మ దివ్యమైనది.

భగవంతునికి పుట్టుక లేదుగాన పుట్టుక అనగా ఇటు ప్రకటనమగుట అని తెలియునది.

మూ. ముఖ్యం తస్యహి కారుణ్యం. (శా. ౪౯)

సూ. భగవంతుడు జన్మను గ్రహించుటను జీవులయందతనికిఁ గల కరుణయే ముఖ్యకారణము.

మూ. ప్రాణిత్యాన్న విభూతిషు. (శా. ౫)

సూ. రాజాదులు ప్రాణధారులు గాన పరమేశ్వరుని విభూతులైన రాజాదులందు చూపు భక్తి పరమభక్తిగాదు.

“నదులందు నరేశుడన్” (తెనుగుగీత ౪౦. ౨౩.) అని యిట్లు చెప్పఁబడిన విభూతులందుఁజూపుభక్తి పరమభక్తి గాదని భావము.

మూ. ద్యౌతరాజసేవయోఃప్రశమేధాచ్య (శా. ౫౧.)

సూ. జూదమును రాజసేవయు ధర్మశాస్త్రములలో నిషేధింపఁబడుటచే వానియందుఁ జూపఁబడుభక్తి పరమభక్తి కాదు.

మూ. వాసుదేవేఽపీతి చేన్న ఆకారమాత్రత్వాత్. (శా. ౫౨)

సూ. గీతలో విభూతులందుఁ జెప్పఁబడిన రాజాదులందుఁ జూపఁబడిన భక్తి పరమభక్తి కానపుడు యాదవులందుఁ గృష్ణుండన్ (గీ. ౧౦. ౩౭.) అనుచోటఁ జెప్పఁబడిన కృష్ణునందలి భక్తి పరమ భక్తి కానేరదన్నచో ఆ కృష్ణుడు కేవలము పై యాకారమును జట్టి ప్రాణియైనను అసలు దేవుడు గాన పైని జెప్పినట్లు అనరాదు.

“యదోర్వంశం నరఃశ్రుత్వా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే
యత్రాప తీర్ణం విష్ణ్వఖ్యం పరబ్రహ్మ నరాకృతి”
(విష్ణుపురాణ. ౪. ౧౦. ౨.)

“నదులు యాదవులవంశము విన్నచో సర్వ పాపములనుండి ముక్తి పొందును. ఆ యాదవవంశము నుండి విష్ణువనెడి పరబ్రహ్మము నరా

కారముతో నవతరించినది." 'కృష్ణస్తు భగవాన్ స్వయం'.

(భాగ. ౧. ౩. ౨౮.)

“సరసిఁజాసినఁ బాటుకాటువల యోజన్ విష్ణునందైన శ్రీ
కరనానాప్రకటావతారము లసఁఖ్యాతంబు, లుర్వీశులున్
సురలున్ బ్రాహ్మణ సంయమీంద్రులు మహర్షుల్ విష్ణువంశంశజుల్
హరికృష్ణుండు. బలానుజన్ముడెడ లేదా విష్ణువేనేర్పడన్.

(భాగ. ౧. ౨౭.)

మూ. ప్రత్యక్షజ్ఞానాచ్ఛ.

(శా. ౫౩.)

సూ. ఈ వాసుదేవుడు ఆ ప్రళయ కాలములో మున్ను
నేను జూచిన పరమేశ్వరుడే అని మార్కండేయుడు గుర్తించి చెప్పట
వలన కృష్ణుడు భగవంతుడె.

“యఃసదేవో మయాదృష్టః పురాపద్మాయతేక్షణః.

స ఏవ పురుషవ్యాఘ్రః సంబంధీ తే జనార్దనః

(మహాభార తన ౧౮౯. ౫౨)

“పూర్వము నాచే పుండరీకాక్షుడైన యేదేవుడు చూడబడెనో
ఆ పురుషవ్యాఘ్రుడె నీ బంధువైన యా జనార్దనుడు” అని
మార్కండేయుడు ధర్మరాజుతోఁ జెప్పిన వాక్యము ఇందు ప్రమా
ణము అని భావము.

మూ. ఏవం ప్రసిద్ధేషు చ.

(శా. ౫౫.)

సూ. ఇట్లు ప్రసిద్ధులైన వామన రామాద్యవతారములందుఁ
గల భక్తి పరమ భక్తి యని భావము.

(ఇది యయిదవ ప్రకరణము)

భక్తి తత్త్వదర్శనము

ఆరవ ప్రకరణము

కృష్ణుడు భగవంతుడు

మూ. భక్త్యా భజనోపసంహారాద్గోణ్యాపరాధై తద్దేతుత్వాత్
(శా. ౫౬.)

సూ. “భక్తితోఁ గొల్చువారిలో నేనుందు. ఇత్యాది గీతా
వాక్యములలోని భక్తివదముచే భజనమె గ్రహింపఁబడుటవలన, సగుణ
భక్తి పరమ భక్తికి హేతువుగాన అది యాపరమభక్తిలోనిచే యగును.

మూ. రాగార్థప్రకీర్తి సాహచర్యాచ్చే తరేషాం. (శా. ౫౭.)

సూ. అనురాగమునకు, గుణమాహాత్మ్య కీర్తనము హేతువు
లైపట్లు ఆ కీర్తనతో సాహచర్యమునుబట్టి నామశ్రవణ పూజా వంద
నాదులును పరమ భక్తికిఁ గారణములె.

మూ. అంతరాళేతు శేషాఃస్య రుపాస్యాదౌచ కాండత్వాత్.
(శా. ౫౮.)

సూ ఉపాసనాదులందును బ్రహ్మకాండము భక్తి కాండ
రూపమె గనుక గీతలో మధ్యగాఁ జెప్పఁబడిన కీర్తన, భజన యత్న
ప్రవృత్తి, నమస్కార, జ్ఞానయజ్ఞ ధ్యాన, యాగదాన సర్వార్పణ
బుద్ధ్యాదులును పరమభక్తికి అంగములె.

(చూ. గీత. ౯ - ౧౪, ౧౫, ౨౨, ౩౫, ౨౬, ౨౭, ౨౮ పద్యములు.)

మూ. తాభ్యః పావిత్ర్య ముపక్రమాత్, (శాం ౫౯)

సూ. గీతలో ఇది వవిత్రమ. అని యుపక్రమించుటవల్ల ఆ సగుణభక్తులవల్ల పాపతయపూర్వకమైన చిత్తవవిత్రత కలుగును.

మూ. తా సు ప్రధానయోగాత్ ఫలాధిక్యమేకే (శా. ౬౦.)

సూ. ఇదివఱకు చెప్పబడిన కీర్తనాదులందు ప్రధానమైన సంబంధముండుట వలన బరమభక్తిగా మనుష్యుడుచేయు కీర్తనాదుల వలన నెక్కువ ఫలముండునని కొందఱు అనిరి

మూ. నా మ్నేతి జైమినిః సంభవాత్ (శాం. ౬౧.)

సూ. భక్తికి నామకీర్తనముతో అన్వయము సంభవించుట వలన (భక్తిపూర్వక కీర్తనమువల్ల) పరమభక్తి గలుగునని జైమిని యనెను.

మూ. అత్రాంగ ప్రయోగాణాం యథా కాల సంభవో గృహాది వత్ (శాం ౬౨)

సూ. గృహాదినిర్మాణములో వీలునుబట్టి సంభవించిన తత్తదుప కరణములను ప్రయోగించునట్లు కీర్తన శ్రవణాదులైన భక్త్యంగము లును వీలునుబట్టి యథాసంభవముగ ప్రయోగింపవచ్చును.

మూ. ఈశ్వరశుష్టే రేకోఽపి బలీ (శాం. ౬౩.)

సూ. కీర్తనాదులను విశేషముగా, జేసినను ఆ కీర్తనాదు లలో ఒక్కటొక్కతైనను ఈశ్వరసంతుష్టికి సమర్థమైనదగును.

మూ. అబంధోఽర్పణ స్యముఖం (శాం. ౬౪.)

సూ. భగవదర్పణ సుముఖము కర్మ బంధము లేకపోవుటయే. భగవదర్పణ బుద్ధితో జేయఁబడినకర్మ. దాని శుభాశుభఫలములను ఇవ్వదు. కాన అది బంధకారణముకాక పరమభక్తి ప్రాప్తికి కారణమగునని భావము.

మూ. ధ్యాన నియమస్తు దృష్ట సౌకర్యాత్ (శాం. ౬౫)

సూ. చిత్తము ధ్యేయరూపమును పొందుటయను దృష్ట ఫలమందు సౌకర్యముండుటనుబట్టి ధ్యాననియమములై తె చెప్పఁబడెను.

మూ. తద్యజః పూజాయా, మితరేషాం నైనం (శాం ౬౬.)

సూ. “యాంతి మద్యాజినోపి మాం” నన్ను యజించు వారును నన్ను పొందుదురు. (గీత. ౯. ౨౫) అనుచోటనున్న యజక్రియకు పూజించుటయనియే యర్థము. ఇతరమగుచోట్ల నున్న యజక్రియకు పూజ యర్థముకాదు.

అనఁగా నన్ను బూజింపవలె ననఁగా పూజాదులద్వారా భక్తులు నన్ను బొందుదురని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పెనని భావము.

మూ. పాదోదకంతు పాద్య మవ్యాప్తేః (శాం. ౬౭)

సూ. పాదోదకమునకైతే భగవంతుని పాదములు కడుగు నుద్దేశముతో నర్పింపఁబడిన పాద్యజలము అనియే యర్థము. అట్లుగానిచో సాక్షాత్తుగా భగవంతుని పాదోదకము సులభముగాన అమాటకు ఆవ్యాప్తివోషము పట్టును.

“పాదోదకం భగవతః ప్రపునాతి సద్యః” భగవంతుని పాదోదకము వెంటనే పవిత్రము చేయును. (న్య. పు. ౫౯. ౪౬.) ఇత్యాది వాక్యములందు పాదోదకము అనుచానికి వై సూత్రములోని యర్థము చెప్పవలయునని భావము.

మూ. స్వయమర్పితం గ్రాహ్య మవిశేషాత్ (శాం. ౬౮)

సూ. స్వయముగా భగవంతునికి వై వేద్యముగా నర్పించబడిన దానిని తానును విష్ణుభక్తుడగుటలో విశేషము లేకపోవుట వలన స్వయముగా గ్రహింపనగును.

భగవంతుని కర్పించబడిన వస్తువును విష్ణుభక్తునికి ఇవ్వవలయునని నియమము. తానును విష్ణుభక్తుడే కనుక స్వీకరింపవచ్చునని భావము.

మూ. నిమిత్తగుణా వ్యవేక్షణాదపరాధేషు వ్యవస్థా,

(శాం. ౬౯.)

సూ. భగవంతుని పూజలో గలుగు నపరాధములో అనిచ్ఛా పూర్వకముగాఁ జేయఁబడిన యపరాధముకంటె ఏదోనిమిత్తముచేఁ జేయఁబడినది పెద్దదని ఇట్లు వ్యవస్థ చేయవలయును.

మూ. పాత్రా దేర్ధాన మన్యధాహి వై శిష్ట్యం, (శాం. ౭౦)

సూ. వత్ర పుష్ప ఫలాది దానము భగవానునుద్దేశించి చేసినచో అది పరమభక్తికి అంగము అగును. అట్లుగానిచో ఆదానము కేవలము భక్తివిశిష్టమే యగునుగాని పరమభక్తి విశిష్టము కానేరదు.

మూ. సుకృతజత్వాత్ పరహేతు భావాచ్చ క్రియాసుక్రేయస్యః. (శాం. ౭౧.)

సూ. పూర్వము చెప్పబడిన సగుణభక్తులు పూర్వసృష్టముచే జన్మములగుటవలన పరమభక్తికి హేతువులగుచున్నవి కాన అవి క్రియ లను శ్రేయస్కరములగును.

మూ. గౌణంత్రై విధ్యమితరేణ స్తుత్యర్థత్వాత్ సావాచర్యం
(శా. ౭ ౨.)

సూ. ఆర్తభక్తి. జిజ్ఞాసాభక్తి. అర్థార్థభక్తియను మూడు విధములుగల భక్తి పరమభక్తియైన జ్ఞాన భక్తితోపాటు స్తుతికొఱకు, గాన వానితోపాటు చెప్పబడెను.

మూ. బహిరంతర్థ ముభయ మవేష్టి సవవత్. (శా ౭౩.)

సూ. అవేష్టియాగమ ప్రధానముగాను రాజసూయ వాజపే యాది యాగములకు అంగముగాను ఉభయరీతిగాను నున్నట్లు స్మరణ కీర్తనాదులు పైనినుండి స్వతంత్రములుగాను పరమభక్తికి సాధనము లుగా లోపలనుండి పరతంత్రములుగాను ఉండును.

“యజ్ఞాదులలో పొరపాటువలన లోపము సంభవించినచో విష్ణుస్మరణచే ఆ లోపము నశించు” ఇత్యాది వాక్యములచే స్మరణ కీర్తనాదులు ప్రధానములని సూచితమగుచున్నది.

మూ. స్మృతికిర్త్యోః కథాదేశ్చార్తే ప్రాయశ్చిత్త భావాత్.
(శా. ౭౪.)

సూ. స్మరణ. కీర్తన కథాశ్రవణ నమస్కారాదులు ఆర్త భక్తిలో ప్రాయశ్చిత్త రూపములో నున్నవిగాన అవి పరతంత్రములు నగును.

“ప్రాయశ్చిత్తా న్యశేషాశే తపఃకర్మాత్మకానివై, యాని తేషా మశేషాణాం కృష్ణానుస్మరణం పరం” తపః కర్మరూపమైన ప్రాయశ్చిత్తము లన్నిటిలోను కృష్ణానుస్మరణమే ముఖ్యము.

(విష్ణుపు ౨. ౬. ౩౫)

మూ. భూయసా మననుష్ఠితీరితి చే దాప్రయాణ ముపసంహారా న్మహత్స్వపి.

(శా. ౭౫)

సూ. మహాపాతకములు పోవుటకై మహాప్రాయశ్చిత్త కర్మలు అనుష్ఠింపఁబడుటలేదు కాన మహాపాతకములు పోవు అన్నచో మర ణించువఱకు స్మరణ కీర్తనములు చేసినచో మహాపాతకములును పోవు నని పురాణములందు ఉపసంహారము చేయుటవలన మహాపాతకము లందు స్మరణకీర్తనాదులు తన్నాశమునకయి సమర్థము లగును.

“తస్మాదహర్నిశం విష్ణుం సంస్మరన్ పురుషో మునే.

నయాతి నరకం శుద్ధః సంక్షీణాఖిలపాతకః

(విష్ణుపు. ౨. ౬. ౨౯)

“కనుక ఓ మునీ! పురుషుఁడు రాత్రియు, బవళ్లు విష్ణువును స్మరించుచు శుద్ధుడై ఊఁగించిన యఖిల పాతకములుగలవాఁడై నరకమును పొందఁడు అని చెప్పఁబడెను.

మూ. లఘ్వపి భక్తాధికారే మహత్ తేవక. మపర సర్వహానాత్.

(శా. ౭౬.)

సూ. లఘువైన స్మరణ కీర్తనాదికమును మహాపాపనాశక మగును. కనుకనే నన్ను శరణుపొంది. మిగిలిన సర్వకర్మలను విడుపుమని చెప్పఁబడెను.

“ధర్మంబులెల్ల వర్జించి, నన్నొండె శరణొందుమీ

సర్వపాపాలనుండి నిన్, విడిపింతు వగన్ విడు.

(నా తెనుగు గీత. ౧౩.౬౬.)

మూ తత్సానత్యా దనన్య ధర్మః ఖలేఖాలీపత్ (శా. ౭౭)

సూ కళ్యణములో మేఘమును యజ్ఞయాపస్థంభముగా వ్యవహరించుటకు అందు పశువై తే బంధింపబడుచున్నది కాన యూప స్థంభమునకై యవసరమని భావింపబడు నితరకర్మానుష్ఠానము ఆవశ్యకముగా, దలపబడునట్లు ఇటనుగూడ స్మరణకీర్తనాదులు పాప ప్రాయశ్చిత్తములగు కృచ్ఛచాంద్రాయణాది ప్రతములకు బదులుగా ప్రతిష్ఠింపబడుచున్నవి కాన ఆ ప్రాయశ్చిత్తాగములైన ముండనాది ప్రాయశ్చిత్త కర్మల పాలనము కీర్తనాది పరాయణుడైన భక్తునికి ఆవశ్యకముగా దలపబడు.

మూ. ఆనింద్యయో న్యధిక్రియతే పారంపర్యాత్ సామాన్య వత్. (శా. ౭౮.)

సూ. చండాలాది నింగ్యజాతి మనుష్యులవరకు అందఱు సమానముగా భక్తికి అధికారులు. అట్లే అహింస సత్యము అస్త్రేయము మొదలగు సామాన్య ధర్మముల జ్ఞానములోను ఆచరణలోను అందఱకు సమానాధికారము కలదని ఆచార్య శాస్త్రాది పరంపరచే సిద్ధమగు చున్నది.

మూ. అతోహ్యవివక్వభావానామపి తల్లోకే. (శా. ౭౯.)

సూ కనుకనె శ్వేతద్వీపాది లోకమందు పరిపక్వము గాని భావముగలవారికి గూడ భక్త్యధికారము గలదు.

“ఊరోదధేరుత్తరతః శ్వేతద్వీపో మహావ్రభః,
తత్రనారాయణవరా మానవాశ్చంద్రవర్చసః”
ఏకాంతభావోపగతాస్తే భక్తాఃపురుషోత్తమే,

ఊరసముద్రమున కుత్తరముగా గొప్ప కాంతిగల శ్వేతద్వీపము గలదు. అందు మానవులు నారాయణభక్తివరులు వారు చంద్రవర్చస్సు గలవారు. ఏకాంతభావమును పొందినవారు, వారు పురుషోత్తముని యందు భక్తులు అని, (మహాభార. శాంతి. మోక్ష. ౩౩౮. అధ్యాయం.)

మూ. క్రమైక గత్యుపపత్తేస్తు (శా. ౮౦.)

నూ. పరిపక్వముగాని భక్తిగలవారు ఆ యిహలోకములు పొందుచు క్రమముగాను, పరిపక్వమైన భక్తిగలవారు ఒక్కసారిగను భగవంతునిఁ బొందుదురని చెప్పుట యుపపన్నమగుటకై తే పై చెప్పిన వద్దతి యంగీకరింపవలెను.

మూ. ఉత్క్రాంతి స్మృతి వాక్యశేషాచ్చ. (శా. ౮౧.)

నూ. శరీరమునుండి పోవువారలను గూర్చి చెప్పిన స్మృతి వాక్యశేషమునుబట్టియును పరిపక్వముగాని భక్తిగలవారికి క్రమముక్తి యును పరిపక్వభక్తి గలవారికి ఒక్కమాటుగా ముక్తియును సిద్ధమగు చున్నది.

“అగ్ని జ్యోతి పవల్ శుక్ల. ముత్తరాయణ మార్నెలల్
వీనియందుఁజనిపోవు, బ్రహ్మజ్ఞుల్ గాంతు బ్రహ్మమున్.
(నా తెనుగు గీత. ౮. ౨౪.)

చనిపోయినపిదప అగ్నిదేవతను దానినుండి యహర్దేవతను శుక్లపక్ష దేవతను ఉత్తరాయణ దేవతను సంవత్సరదేవతను, దేవలోక దేవతను,

వాయులోక దేవతను సూర్యుని చంద్రుని మెఱపును వరుణలోకమును ఇంద్రలోకమును, ప్రజాపతి లోకమును క్రమముగఁ జేర్చి యొక యమానుష పురుషుడు జీవులను బొందించును వీరు తిరిగిపుట్టరు" అని శ్రుతి.

మూ. మహాపాతకివాఁ త్వారై. (శా. ౮౨.)

సూ. మహాపాతకులకై తే అర్తభక్తియందె అధికారము గలదు. ఆ మహాపాతకులు అర్తభక్తి (అర్తులు, బాధపడువారు భజించుభక్తి) ద్వారా పాపము క్తులై పిదప పరమ భక్తికి అధికారులగుదురని భావము.

మూ. నై కాంతభావో గీతార్థ ప్రత్యభిజ్ఞానాత్. (శా. ౮౩.)

సూ గీతలోఁ జెప్పబడిన యర్థమును స్మరించుట వలన ధనము, పదములు, పశుపుత్రాదులు సంపదలు మొదలగువానియందు గాక భగవంతునియందు మాత్రమె గతి యనురాగ భావమె పరమభక్తి.

"ఎవఁడన్నిట నస్థాంచు, నాలోనన్నియుఁ గాంచునో
వానికినేఁ గనిపింతును, నాకున్ వాఁడు గనంబడున్.

(తెనుఁగు గీత. ౬. ౩౦.)

"అనన్యచిత్తులై నన్ను, నెంచి కొల్చుచు నిత్యమున్
స్థిరులై యుండువారల, యోగజేమము పూనెదన్.

(తె. గీ. ౯. ౨౨.)

"నన్నె భావింపు, నన్ గొల్వ, నన్ ప్రేల్చు నన్నె మ్రొక్కుమీ
యిట్లాత్మ నన్ గొల్వ, నన్నె పొందెద వర్జువా"

(తె. గీత. ౯. ౩౪.)

“నా కర్మలోచేసి నన్ నమ్మి, నా భక్తిన్ గోర్కొలేకయే
సర్వప్రాణులఁ బ్రేమించు, వాడు నన్నొందు నర్జునా.

(తె. గీత. ౧౦. ౫౫)

“సర్వకర్మలు నాయందె, యర్పించి నన్నెగోరుచున్
అనన్య శ్రద్ధనెవ్వారు, ధ్యానించుచును గొల్తురో
వారిని మృత్యుసంసార, వార్ధిందరింపఁజేయునున్
నావైఁజిత్తముంచువారి, కాలసింపను ఫలునా,

(తె. గీ. ౧౨. ౬. ౭)

ఇత్యాదులు గీతావాక్యములు.

మూ. పరాం కృత్యైవ సర్వేషాంతభావోహా. (శా. ౮౪)

సూ. పరమభక్తిని గుఱించే కీర్తనాది సర్వసాధనములకు
ముక్తిలో ఉపయోగము కలుగును అట్లుగూడఁ జెప్పబడె.

“ఈ పరమ రహస్యంబు, నా భక్తులకుఁ జెప్పవార
దెంతయో భక్తి నాయందు, నిల్పి తప్పక నన్గనున్.

(గీత. ౧౮. ౬౮.)

ఋషయో మనవో దేవా మనుపుత్రా మహాజనః

కళాఃసర్వే వారేరేవ సప్రజాపతయస్తథా

ఏతే చాంసకళాఃపుంసః

కృష్ణస్తు భగవాన్స్వయం (భాగ. పూ. ౩. ౨౩. ౨౮.)

ఋషులు మనుబ్రహ్మలు దేవతలు మను కుమారులు ప్రజాపతులు
వీరందఱు ఆ విష్ణువుయొక్క అంశలు. కృష్ణుడు మాత్రము స్వయం
ముగా భగవంతుడు. పరమేశ్వరునికి కొందఱు అంశలు, కొందఱు

కళావిభూతులు, మత్స్యద్యసతారములకు సర్వజ్ఞత్వ సర్వశక్తి మత్స్యదులున్నను ఉపయోగము ననుసరించియే జ్ఞానక్రియాది శక్తులు అవిష్కరింపబడెను. కుమారస్వామి నారదాదులందు ఉపయోగమును బట్టి అశకలావేశకలిగెను. కుమారాదులందు జ్ఞానావేశమే. భూమ్యాదులందు శక్త్యావేశమే, కృష్ణుడైతే సర్వశక్తులను అవిష్కరించినవాడు గాన సాక్షాత్తు నారాయణుడే. (భాగవత భావార్థ దీపిక).

“అవ్యక్తం వ్యక్తిమాసన్న మన్యంతే మామబుద్ధయః
పరంభావ మజానంతో మమావ్యయ ముత్తమం”.

(భగవద్గీత ౭. ౨౪.)

“నాశంబులేక శ్రేష్ఠమా, నా పరతత్త్వ మెంచక.
మూఢుల్ రూపంబులేని, నన్నెందురు రూపధారిగన్”.

(తెనుగుగీత)

“అవజానంతి మాం మూఢాః మానుషీంతనుచూశ్రితం
పరంభావ మజానంతో మమభూత మపేశ్వరం”.

(భగవద్గీత ౯. ౧౧)

“భూతేశ మూర్తి నౌ నాదు పరతత్త్వ మెంచక
మర్త్యదేహమూనితి నంచవమానిత్రు నన్ జడుల్”.

ఈ వాక్కులచే కృష్ణుడు అనగా కృష్ణునిలో నుండి కృష్ణునికంటె వేరుకాక - కృష్ణుడు అను పైరూపముదాల్చిన ఆత్మ తత్త్వమే పరమేశ్వరుడని భావము.

(ఇది ఆరవ ప్రకరణము)

భక్తితత్త్వ దర్శనము

ఏడవ ప్రకరణము

దుస్సంగత్యాగాది సాధనములు

మూ. దుస్సంగః సర్వథాత్యాజ్యః (నార. ౪౩)

సూ. దుష్టులతో సంబంధము అన్నివిధముల విడువదగినది.

మూ. కామక్రోధ, మోహ, స్మృతిభ్రంశ, బుద్ధినాశ, సర్వనాశకారణత్వాత్. (నార. ౪౪.)

సూ. దుష్టుల సాంగత్యము వలనఁ గామము, క్రోధము, మోహము, స్మృతిభ్రంశము, బుద్ధినాశము సర్వనాశము క్రమముగాఁ గలుగును గాన అది యన్నివిధములఁ ద్యజింపదగినదే.

మూ. తరంగాయితా అపి ఇమే సంగాత్ సముద్రాయంతి. (నార. ౪౫.)

సూ. క్రోమ క్రోధాదులు మొదటఁ జిన్న కెరటములుగా నున్నను దుస్సంగత్యమువలన సముద్రమంత పెద్దవి యగును.

మూ. కస్తరణి కస్తరతి యోమాయాం, యస్సంగాంస్త్యజణి. యో మహానుభావంసేవతే నిర్మమో భవతి. (నార. ౪౬.)

సూ. ఎవఁడు మాయను తరించును, ఎవఁడు మాయను తరించును? ఎవఁడు అన్నివిధములయిన సంగములను విడుచునో, ఎవఁడు మహాత్ములను సేవించునో ఎవఁడు మమకారమును విడుచునో వాడే మాయను దరింపఁగలఁడు తరింపఁగలఁడు.

మూ. యో వివిక్తస్థానం సేవతే. యో లోకబంధ మున్మూల
యతి, నిస్త్రిగుణోభవతి, యోగక్షేమంత్యజతి. (నా. ౪౭.)

సూ. ఎవఁడు ఏ కాంత వాసమును సేవించునో ఎవఁడు తాఁక
బంధములను త్రెంచివైచునో, ఎవఁడు త్రిగుణముల నతీతించునో,
ఎవఁడు శరీరయోగక్షేమములను విసర్జించునో వాఁడె మాయను
తరించును

“భోజనాచ్ఛాదనే చింతాం వృథాకుర్వంతి వైష్ణవాః
యో వా విశ్వం భరో దేవః స కిందాసాను పేక్షతే”

“తిండి బట్టలనుగుఱిచి వర్జ్యముగా విష్ణు భక్తులు చింతించుచున్నారు.
సర్వ ప్రపంచమును భరించెడి యీ దేవుఁడు తన దాసులను ఉపేక్షిం
చునా ఏమి?” అని సూక్తి. ఇందునుగూర్చి యొక కథకలదు,—
ఒకసారి నారదమహాముని యొక యడవిగుండా పోవుచుండెను.
అపుడొక బోయవాఁడు పడులను వేటాడుచు దొరకిన పక్షి టెక్కలను
విటిచి బుట్టలో వేసికొనుచుండెను. అపుడది చూచి నారదుఁడు
వానితో “ఓయీ ఆ పడుల టెక్కలను విలువకుము ఒక్కసారిగా
ఆ పడుల మెడలను విటిచివేయుము” అనెను. అది విని ఏమి అట్లును
చున్నారు అని బోయవాఁడు అడిగెను. అపుడు నారదుఁడనెను.
ఓ నాయనా! మఱుసటి జన్మలో నీవు పక్షివై వుట్టుదువు. ఆ పక్షి
బోయవాఁడై వుట్టును అపుడది నీ టెక్కలను విటిచివేయును అపుడు
నీవు చాల బాధపొందెదవు. మెడయేగనుక విటచితివా ఆ పక్షి
నీ మెడ ఒక్కసారిగా విటిచివేయును. నీ కప్పడంతగా బాధ
యుండదు. నాకు నీ మఱుసటిజన్మసంగతి తెలిసికొని జాలివేయుచున్న
దనెను. అపుడు ఆ బోయవానికి పశ్చాత్తాపము గలిగి అయితే నే నీ

వృత్తిని మానినచో నా తిండి యెట్లు అనెను అపుడు నారదుడు 'నేను చెప్పినట్లు చేసినచో భగవంతుడు నీ కెప్పటికప్పుడు ఆహారము పంపును' అనెను. అయితే అట్లు చేసెనని ఆ బోయవాడు విల్లు జాణములును పాటవైచి నారదునితో ఏమి చేయమందురో చెప్పెడు అట్లే చేసెనని అనెను. అపుడా నారదుడు 'ఈ యూరిలో చెఱవు దగ్గఱ రావెట్టు ఉన్నది. ప్రతిరోజు స్నానముచేసి అక్కడ భగవంతుని నమ్మి "హరేరామ హరేరామ" అని స్మరించుచుండుము నీకు వేళకు తిండిభగవంతుడు పంపుచుండును అనెను. అంతట వాడు వెంటనే నారదునికి నమస్కరించి వెళ్లిపోయి స్నానముచేసి చెట్టుక్రింద కూర్చుండి మోనముతో భగవంతుని స్మరణచేయఁదొడఁగెను. ఆ సమయమున నీళ్ళకై వచ్చు స్త్రీలు వీనిని జూచి భగవంతుడు కలిగించిన ప్రేరణచేత ఆ బోయవానిని నిజమైన భక్తునిగాఁ దలంచి వానిదగ్గఱ అరటిపండ్లు కొబ్బరికాయ పెట్టి వెళ్ళిపోవుచుండిరి. అతడు కొంత సేవటికి కన్నులుతెరిచి చూచునప్పటికి పండ్లుచూచి ఆకలిదీటునంత తిని మిగిలినవి ఎవరికోయొక్కరికి ఇచ్చెను. ఇట్లే ప్రతిరోజు ఎవరో యొకరు పండ్లు పెట్టుట అతడు తిని యితరులకు పెట్టుట జరుగుచుండెను. ఇట్లు కొన్ని నెలలు జరిగెను. ఒకనాడు నారదుడు వీనిని జూచుటకై వచ్చెను. అపుడు అతడు నారదుని దూరముగానే చూచి దారిలో చీమలను ద్రొక్కకుండ రాటుచు వచ్చి నమస్కరించెను. 'ఏమి నాయనా! నీకు ఆహారము వచ్చుచున్నదా' అని నారదుడడిగెను. అందుకాతడు 'అయ్యో! ఆహారము ఎక్కువగుచున్నది. కొంచెము తక్కువ పంపునట్లు చేయుడు' అనెను. సరే అట్లే యని ఆ బోయవాని నమ్రతకు భక్తికి మెచ్చి నారదుడు వెళ్ళిపోయెను. దీనిని బట్టి భగవంతుని నమ్మినవారికి ఏ లోటును గలుగదని తెలియుచున్నది.

మూ. యః కర్మఫలం త్యజతి, కర్మాణి సంన్యసతి తతో నిర్ద్వంద్వో భవతి. (నార. ౪౮.)

సూ. ఎవఁడు కర్మల నాచరించుచు నా కర్మఫలమును విడచునో, ఎవఁడు ఫలము వీడి యదువలన సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములను విడచునో వాఁడె మాయను చాటును.

మూ. వేదాసపి సంన్యసతి కేవల మవిచ్ఛిన్నానురాగం లభతే. (నార. ౪౯.)

సూ. ఎవఁడు వేదములను గూడ (వేదోక్త కర్మలను గూడ) సంన్యసించి కేవలము ఎడతెగని భగవదనురాగమును పొందునో వాఁడు మాయను తరించును.

మూ. సతరతి సతరతి సలోకాంతారయతి. (నార. ౫౦.)

సూ. వాఁడు తరించును వాఁడు తరించును, వాఁడు లోకులను గూడ తరింపజేయును.

(ఇది ఏడవ ప్రకరణము)

భక్తితత్త్వ దర్శనము
ఎనిమిదవ ప్రకరణము
ప్రేమ స్వరూపము

మూ. అనిర్వచనీయం ప్రేమస్వరూపం. (నార. ౫౦.)

సూ. ఆ ప్రేమరూపమైన భక్తిస్వరూపము ఇట్టిదని చెప్ప శక్యముగానిది.

మూ. మూకాస్వాదనవత్. (నార. ౫౧.)

సూ. అది మూగివాని రసాస్వాదనము వంటిది.

మూగివాడు తాను తిన్న మధురపదార్థము యొక్క రుచి యిట్టిదని చెప్పలేక కేవలము తనచేష్టల ద్వారానే ఆనందమును వ్యక్తపఱచును అట్లే భక్తుడు భక్తిపారవశ్యమున ఒడలు మఱచి మాటలేక కేవల చేష్టలతోనే ఆ బ్రహ్మానందమును వ్యక్తపఱచును.

ప్రహ్లాదుఁడైతే “వ్రణయహర్షణిత బాష్పసలిల మిళితపులికుడై నిమిళిత శేత్రుడై యొక్కచోట నిలిచి యూరకుండును.

మూ. ప్రకాశతేక్వాపిపాత్రే. (నార. ౫౩.)

సూ. ఇటువంటి ప్రేమ యొకానొక యర్హునియందే ప్రకాశించును.

మూ. గుణరహితం కామనారహితం ప్రతిక్షణ వర్తమాన మవిచ్ఛిన్నం సూక్ష్మతర మనుభవరూపం. (నాన. ౫౪.)

సూ. ఇట్టి ప్రేమ నిర్గుణమైనది నిష్కామమైనది. ప్రతిక్షణము వర్తిల్లుచుండును, ఎడతెగనిది. సూక్ష్మముకంటెను సూక్ష్మమైనది అనుభవైకవేద్యమయినది.

మూ. తత్రాప్య తదేవావలోకయతి, తదేవ శృణోతి, తదేవ భావయతి. తదేవచింతయతి. (నార. ౫౫.)

సూ. అట్టి ప్రేమను బొంది భక్తుడు దానినే చూచును దానినే వినును దానినిగూర్చి మాట్లాడును, దానినే భావించును.

“యత్ర నాన్యత్పశ్యతి. నాన్యచ్ఛృణోతి నాన్యద్విజానాతి సభూమా. అథ యత్రాన్యత్పశ్యతి అన్యచ్ఛృణోతి; అన్యద్విజానాతి త దల్పం, యో వైభూమా తదమృతమథ యదల్పం తస్మర్త్యం. (ఛాందో. ౭. ౨౪. ౧.)

“ఏది పొందియన్యమును దర్శింపడు వినఁడన్య, మన్యము తెల్సికోఁ డదియె భూమి
మేదిపొంది యన్యమును దర్శించు వినును నన్య, మన్యమును దెలియు నల్పమదియె
ఏది చూచునదె యమృతం బేదియల్ప మదియె మర్త్యము. (నా ఉపనిషత్సుధ)

మూ. గౌణీత్రిధా గుణభేదా దారాది భేదాద్వా. (నార. ౫౬.)

సూ. గౌణభక్తి సాత్త్వికీ, రాజసి, తామసి అని గుణభేదము లనుబట్టి గాని, అర్తభక్తి జిజ్ఞాసుభక్తి ఆర్ధార్థభక్తి అను భేదములను బట్టిగాని త్రివిధము.

మూ. ఉత్తరస్మా దుత్తరస్మాత్ పూర్వ పూర్వా శ్రేయాయ భవతి. (నార. ౫౭.)

సూ. తరువాతి తరువాతి దానికంటె మొదటి మొదటి భక్తి శ్రేయస్కర మగును.

మూ. అన్యస్మాత్ సౌభ్యం భక్తౌ (నార. ౫౮.)

సూ. పరమాత్మ ప్రాప్తిసాధనములైన గుణ యోగకర్మజ్ఞానముల కంటెభక్తి చాల సులభమైనది.

భక్తిని పొందుటకు విద్యగాని ధనముగాని ఉన్నత కులముగాని వర్ణాశ్రయ ధర్మాచరణముగాని వేదశాస్త్రాద్యధ్యయనముగాని కఠోర తపస్సుగాని వివేకముగాని అవసరములేదు. యోగము హతయోగాది ప్రక్రియలచే గష్టభూయిష్టము, కర్మ - వైదిక లౌకికాది బహుళవిధమైనది. జ్ఞానము ఉపనిషద్వేదాంత శాస్త్రాది పరిశీలనచే ననేకవిధము. భక్తిమార్గమో పరమేశ్వరార్పణ బుద్ధితో తన్మయీభవనము గాన పరమ సులభమని భావము.

మూ. ప్రమాణాంతర స్యాజన పేక్షత్వాత్. స్వయం ప్రమాణత్వాత్. (నార. ౫౯.)

సూ. భక్తి యితరప్రమాణాపేక్షగలదిగాదు గావున స్వయముగనే ప్రమాణము గలదిగాన అది పరమసులభమైనది.

భక్తుడు పరమేశ్వరునికి తన్ను అప్పగించును ఆనందించును పులకాంకితుఁ డగును. నిశ్చేష్టుఁడగును భక్తిపరవశుఁడై యానందించును. ఇట్లు ఆనందము పొందుటతోనే యనుభవించును. దీనికి ఇతర ప్రమాణముల పని లేదు. తానే ప్రమాణము.

మూ. శాంతిరూపాత్ పరమానంద రూపాచ్చ. (నార. ౬౦)

సూ. భక్తి శాంతిరూపమైన దగుటవల్లను, పరమానందరూపమైన దగుటవలనను భక్తియే సుఖభమైనది.

మూ. లోకహానాచింతా నకార్యా, నివేదితాత్మ లోకత్వాత్.
(నార. ౬౦.)

సూ. భగవంతునికై తన లౌకిక వైదిక విషయములను తన సర్వస్వమును ఇదివఱకే అర్పించెను గాన భక్తునికి ఇంక లోకహాని కలుగునన్న చింతయె చేయరానిది.

మూ. న తదసిద్ధౌ లోక వ్యవహారోపాయః కింతు ఫలత్యాగస్త త్సాధనం చ కర్మమేవ.
(నార. ౬౧.)

సూ. ఆ భక్తియందుఁ బరిపూర్ణత సిద్ధింపనంతవఱకు లోక వ్యవహారమును వదలరాదు. కాని భక్తికి సాధనమైన కార్మఫలత్యాగము మాత్రము ఆచరింపవలసినదే.

మూ. స్త్రీ, ధన, నాస్తిక, వైరి చరిత్రం నశ్రవణీయం.
(నార. ౬౨.)

సూ. ఆ లోకవ్యవహారములోఁగూడ స్త్రీ ధన, నాస్తిక శత్రు చరిత్రలు వినరాదు.

మూ. అభిమానదంభాదికం త్యాజ్యం (నాల. ౯౪.)

సూ. అభిమానము గర్వము మొదలగువానిని విడువ వలయును, సంపద, సంతతి, శక్తి, సాధ్య విద్యాబుద్ధి కుల వర్ణాద్యాశ్రమాచార రూప పదపురుషార్థ, జ్ఞాని పండితాద్యభిమానములను విడువవలయును. చివరకు నేను అభిమానము లేనివాడను అను నభిమానమును గూడ

విడువవలయును. ధర్మాత్ముడైన భక్తుడను త్యాగిని అని వైకి ఈ మొదలుగాఁ గనిపింపఁజేయు దంభమును విడువవలెనని గీతలోఁ జెప్పఁ బడిన దైవ సంపదను గ్రహించి అసుర సంపదను విడువవలెనని తెలియునది.

నిర్భీతిచి త్తశుద్ధియు.... భూతదయయాచాపల్యమతౌల్య మార్థవత్రపత్

“అద్రోహంబున్ వినయంబున్, ధైర్యమొర్పు శుచితమల్
ఈ యవిదైవ సంపద, గల్గువాఁడొందు నర్జునా !

”దంభంబు స్వాభిమానంబు, పారుష్య క్రోధ గర్వముల్
అజ్ఞానంబివి యాసుర సంపదగల్గు వానికా,

ముక్తికా దైవసంపద, యాసురి బంధకారియా”,

(తెనుఁగు గీత. ౧౬. ౧.)

మూ. తదర్పితాఖిలాచారఃసన్ కామ క్రోధాభి మానాదికం
తస్మిన్నేవ కరణీయం. (నార. ౬౫.)

సూ. తన సకల కర్మలను భగవదర్పణము చేసినవాడై చివరకుఁ
గామక్రోధాభిమానాదులను గూడ నా భగవంతుని యందె యుంచ
వలయును.

యశోద గోపికలు హిరణ్యకశిపుఁడు శిశుపాలుఁడు కంసుఁడు మొదలగు
వారిల్లై కామక్రోధాదులను భగవంతునిపై నుంచెరి.

ఆ. తె. బాంధవమున నైన, బగనైన వగనైన,

బ్రీతినైన, బ్రాణభీతినైన

భక్తి నైన హరికిఁ బరతంత్రులై యుండు

జనులు మోక్షమునకుఁ జనుదురధిప.

(భాగ. ౧౦. పూ. ౯౭౫.)

ఇట్లే తల్లి తనకొడుకుమీదను కొడుకు తన ప్రియమైన తల్లిమీదను వాత్సల్యభక్తి, కామ క్రోధాదులు చూపుదురు. అట్లే భక్తులును జూపుదురని భావము

సర్వము భగవంతునికర్పించిన భక్తుల చరిత్రలు వింతగానుండును.

“రామ యిదేమిరా నిరవరాధుని దుర్జను లేచుచుండఁగా నేమి యెఱుంగనట్టుల సహించుక యున్నవనేమి చెప్పరా నీ మది కింతఽవ్యామగునే యిఁక నెవ్వరు నాకు రక్షకుల్ కోమల నీలవర్ణ ! రఘుకుంజర ! మద్గతి జానకీపతి !

ఖైదులో రామునిపై రామదాసు విసుగుకొనును.

“పిలిచినఁ బల్క వేమి ననుఁ బ్రేమను గన్నులఁ జూడవేమి, నేఁ దలఁచిన తప్పులన్ని మఱి తప్పక చూపెదవేమి యయ్యయో పలుమఱు నీవెదికముచుఁ బట్టితి నీ పదపద్మయుగ్మమున్ బలుచఁదనంబుఁ జేసినను కాములఁబెట్టకు జానకీపతి :”

అని దైన్యముతోఁ జెప్పును.

రాగము - సావేరి - చాపు తాళము.

“సీతా రామస్వామీ ! చేసిననేరములేమీ ! భ్యాతిగ నీ పద కంజయుగమునే ప్రీతిగఁ దలఁచక భేదమెంచితిన్ ||సీత|| రంగుగ నా పదిప్రేళ్ళకు రత్నపుటుంగరములు నిన్నడిగితి నా సంగతి బంగరు శాలువ పాగా లంగీల్ నడికట్టడిగితి నా చెంగటి భూసురపుంగవు లెన్నఁ చెవులకు చొకట్టడిగితి నా ముంగర గొలుసులు ముత్యపు సరములు వంగనలకు నిన్నడిగితి నా ||సీత||

ప్రేమతో నవరత్నంబులు దాపిన హేమ కీరీటం బడిగితి నా,
 కోమలమగు నా మెడలోఁ బుష్పపు దామముల్నిమ్మని యడిగితి నా
 మోమోటంబిడకుండఁగ నీదగు మురుగులు గొలుసులు నడిగితి నా
 కమలేతఱ ! మిము సేవించుటకై ఘనముగరమ్మని పిలిచితిఁగా నీ
 || సీతా ||

అని యిత్యాదికముగ రామదాసు గట్టిగా మాట్లాడును.

“ఓ రామా పలుకే బంగారమాయెనా కోదండపాణీ
 పలుకే బంగారమాయెనా పిలచిన బలుక వేమి”

అని యధికారముతో నడుగును.

“ఇట్లాకుకుల తిలక యిఁక నైనఁ బలుక వె రామచంద్రా !
 నన్ను రక్షింపు మింకనో రఘుకుల తిలక ! శ్రీ రామచంద్రా !
 చుట్టు ప్రాకారములు పొంపుతో గట్టి న్ని రామచంద్రా !
 ఆ ప్రాకారానికి బట్టె పదివేల వరహాలు రామచంద్రా !”

అని బ్రతిమాలుకొనును. అయినను రాముఁడు విననపుడు—

“బిడియమేల నిఁక మోక్షమిచ్చి నీ వడుగుదాటిపోరా
 తడనాయెను నే నోర్వలేను దొరతనము దాచుకోరా !”

అని యిట్లు గద్దించి పలుకును. చివరకు—

రాగము - వరాళి - చావుతాళము

అడుగుదాటి కదలనియ్యను. నా కభయమియ్యక నిను విడువను

|| అడుగు ||

గడియగడియకు తిరిగి తిరిగి-యడిగితిని వేసరిలవచ్చితి
దడుపు దప్పిన నేను నిక బహుమడుకుతనములు నేయుదునునిను
కుదురుగఁ గూర్చుండనియ్యను నీకుఁ గోపమువచ్చిన భయపడను
ఇది మదిని నెఱిగియు నింక నీ మొగమోటమేమియులేదుగద నా
హృదయ కమలమందు నీ మృదు-వదములను బంధించి వేయుదును

॥అడుగు॥

రేపు మా పలి జరపినను-నే-నావుఁజేసెను వాడనుగాను
ప్రాపు నీవని నమ్మి కొలిచిర బాపముల నెడఁబాసి దయతో
తేవతేవకె నీదు మోమిటు చూపకుండిన నోర్వఁజుమ్మి

॥అడుగు॥

పతితపావన బిరుదులేదా నన్ను పరిపాలన నేయరాదా
ప్రతిదినంబును దేవతలు భూ-పతివటంచు వేడినను నీ-
హితవు జనములువచ్చి నన్ను వేడికొనినను విడువ నిన్ను

॥అడుగు॥

రాక్షసాంతక నీతారమణా! సారసాక్ష! సద్గుణ భక్తభరణా
ఈ క్షణంబున దీనజనుడని మోక్షమియ్యకయుంటివైనను
సాక్షిఁబెట్టి నేడు వేటొక దీక్షచే సాధింతు నిన్ను

॥అడుగు॥

భూతిభద్రాచలవాసా! రామ! భుజగళయర! భక్తహోషా!
కూరిమిగ నిను విడిచిపెట్టిన ధరణిలో భద్రాద్రిరాఘవా
రామదాసుడనెడి నామము మాటు పేరునఁ బిలుపునన్ను

॥అడుగు॥

॥అని నిరోధించును. ఇంక

“రామా! నీచే నేమి కాదుగా - సీతాభామాకై నా జెప్పరాదుగా
సామాన్యులు నన్ను సకలభాధలుపెట్ట నా మొఱుకొనించి
మోమైనఁ జూపవు రామా! శరచాపముల శక్తి దప్పెన
నీ శార్యము జలధిఁ జొచ్చెనా.

అని సీతద్వారా చెప్పింపఁదలఁచును.

రాగము-కళ్యాణి ఆదితాళము.

ననుఁ బ్రోవమని చెప్పవే సీతమ్మతల్లి! నను బ్రోవమని చెప్పవే
నను బ్రోవమని చెప్పు నారీశిరోమణి జనకుని కూతురా!
జననీ జానికమ్మ అని సీతను ప్రార్థించును.

ఇట్లు భక్తుల చరిత్రలు విలక్షణమై యుండును.

సూ. త్రిరూప భంగపూర్వకం నిత్యదాస నిత్యకాంతా భజ
నాత్మకంవా ప్రేమైవకార్యం ప్రేమైవకార్యం. (నార.౬౬)

సూ. స్వామి, సేవకుడు, సేవ, పతి, పత్ని, పతిసేవ
మొదలగురీతిగా నిట్టి మూడు రూపములను వీడి నిత్యము దాసరూప
ముగాను, నిత్యము కాంతారూపముగను సేవించెడి ప్రేమయే భగ
వంతునివైని జేయవలయును, అట్టి ప్రేమయే భగవంతునివైని జేయ
వలయును.

“కృష్ణభక్తిః కృష్ణ దాస్యం వరేషుచ వరం వరం
శ్రేష్ఠా పంచవిధా ముక్తే ర్హరిభక్తిర్గరియసీ
బ్రహ్మత్వాదపిదేవత్వా డింద్రత్వా దమరాదపి
అమృతాత్ సిద్ధిలాభాచ్చ హరిదాస్యంస దుర్లభం”

కృష్ణభక్తియు కృష్ణదాస్యమును వరములతో గొప్పవరము. వంచవిధమైన ముక్తికంటె శ్రేష్ఠమైన హరిభక్తి గొప్పది. 1 బ్రహ్మశ్రవణము 2 దేవత్వము 3 ఇంద్రత్వము 4 అమరత్వము 5 అమృతరూపమైన సిద్ధిలాభము అను వంచవిధ ముక్తులకంటె హరిదాస్యము సులభము. (బ్రహ్మవైవర్తము. కృ. ౯౭ ౮. ౯)

మూ. భక్తా ఏకాంతినో ముఖ్యాః (నార. ౬౭)

సూ. భగవంతునియందు ఆనన్యభక్తిగలవారె శ్రేష్ఠులు.

మూ. కంతావరోధరోమంచాశ్రుభిః పరస్పరం లపమానాః పావయంతి కులాని పృథివీంచ. (నార. ౬౮)

సూ. అట్టి భక్తులు గద్గదస్వరములతో పులకాంకురములతో ఆనందభాష్పములతో, గూడి పరస్పరము సుఖాపించుకొనుచు, దమ కులములను భూమిని పవిత్రము చేయుదురు.

మూ. తీర్థీకుర్వంతి తీర్థాని, సుకర్మీకుర్వంతి కర్మాణి, సచ్చాస్త్రి కుర్వంతి శాస్త్రాణి. (నార. ౬౯)

సూ. అట్టి భక్తులు తేత్రములను సుతేత్రములుగను, కర్మలను సత్కర్మలుగను, శాస్త్రములను సచ్చాస్త్రములుగను జేయుదురు.

మీయందు విష్ణుండు మెఱయుకడన
మీర తీర్థంబులు మీకంటె మిక్కిలి
తీర్థంబులున్నవే తెలిసిచూడ

గీ. వేఱె తీర్థంబు లవనిపై వెదుకనేల
మిమ్ముఁబొడగని భాపించుమేలెచాలు

(భాగ: ౧. ౨౬౫)

మూ. తన్మయాః

(నార. ౭౦)

సూ. ఆ భక్తులు తమ సర్వస్వమును భగవంతుని కర్పించి భగవన్మయులైరి కాన వార లన్నిటిని పరిత్రము చేయుదురు.

కన్నులు మూసికొని భక్తితో గానముచేయుటలో శాహ్యా విషయములను గ్రహించు కనులు చెవులు మనస్సు లయమొంది అవి పరమేశ్వరునియందుఁ గలిసిపోవునో అప్పుడు వారు తన్మయు లగుదురు.

మూ. మోక్షంతే పితరో, నృత్యంతి దేవతాః

సనాథా చేయం భూర్భవతి.

(నార. ౭౧)

సూ. ఇట్టి భక్తులను గని తల్లిదండ్రులు అనందింతురు. దేవతలు నాట్యములు చేయుదురు. ఈ భూమియు సత్రపుభువుగలదగును.

మూ. నాస్తి తేషు జాతి విద్యారూపకుల ధనక్రియాది భేదః

(నార. ౭౭)

సూ. అట్టి భక్తులలో జాతినిబట్టిగాని, విద్యనుబట్టిగాని రూపమునుబట్టిగాని కులమునుబట్టిగాని ధనమునుబట్టిగాని కర్మలు మొదలగు వానిని బట్టిగాని భేదములేదు.

వైష్ణవ గ్రంథములలో ఈ క్రింది ౬౪ అపరాధములు చేయరాదని చెప్పబడెను. ౧ భగవంతుని నేదొ యొక చిన్న దేవతయనిగాని యొక తత్త్వమనిగాని తలంచుట. ౨ వేదములను సామాన్య గ్రంథములని పౌరుషేయములని తలంచుట. ౩ భక్తులలో జాతిభేదబుద్ధి. ౪ గురువును సామాన్య మానవుఁడనుకొనుట. ౫ భగవంతుని ప్రతిమను కఱ్ఱఱాయి. ౬ హామ మట్టి కాగితము అని తలంచుట. ౭ భగవ

త్రప్తసాదమును సామాన్య పదార్థ మనుకొనుట. ౭ భగవంతుని చరణామృతమును మామూలు నీరు అనుకొనుట. ౮ తులసి మొక్కను మామూలు మొక్క అనుకొనుట ౯ గోవును మామూలు పశువును కొనుట ౧౦ భాగవతమును గీతను (ఇతర పవిత్రగ్రంథములను) మామూలు పుస్తకములనుకొనుట ౧౧ దైవతీలలను మామూలు పనులుగాఁ దలఁచుట ౧౨ భగవల్లీలను సాంసారిక ప్రేమగాఁ గాని స్త్రీసుఖముగాఁ గాని తలఁచుట ౧౩ గోపీలను పరస్త్రీలుగాఁ దలఁచుట ౧౪ రాసతీలలను కామచేష్టగా తలఁచుట ౧౫ భగవంతుని మహోత్సవములలో లంటరానితనము పాటించుట ౧౬ ఈశ్వరుని కాస్త్రములను నమ్మక నాస్తికలగుట ౧౭ సందేహముతో ధర్మాచరణము చేయుట ౧౮ ధర్మాచరణలో ఆలస్యము ౧౯ భక్తులను మామూలు విషయములవై కనరుట ౨౦ సాధుమహాత్ముల గుణనోషములను పరిశీలించుట ౨౧ తమను ఉత్తములనుకొనుట ౨౨ ఏ దేవతనైనను ఏ కాస్త్రము నైనను నిందించుట ౨౩ భగవంతుని మూర్తియెదుట పీటపేసికొని (గర్వముతో) కూర్చుండుట ౨౪ భగవంతుని మూర్తియెదుట చెప్పలతో నడచుట ౨౫ భగవంతుని మూర్తియెదుట మాలధరించుట ౨౬ భగవన్నూర్తి యెదుట కఱ్ఱపుచ్చుకొని వెళ్లుట ౨౭ భగవన్నూర్తి యెదుట నల్లని వస్త్రములను ధరించుట ౨౮ మొగము కడుగుకొనకుండ వెళ్లుట ౨౯ మలత్కాగ్నిదీకర్మల పిదప వస్త్రములు మార్చక గుడిలోనికి ప్రవేశించుట ౩౦ భగవన్నూర్తి యెదుట తాంబూలసేవనము ౩౧ గట్టిగా నవ్వుట ౩౨ చెడ్డ చేష్టలు చేయుట ౩౩ స్త్రీలచుట్టు తిరుగుట ౩౪ కోపపడుట ౩౫ భగవన్నూర్తి యెదుట ఇంకొకనికి నమస్కరించుట ౩౬ దుర్గంధ వస్తువు తిని వాసన పోకముందె గుడిలోనికి వెళ్లుట ౩౭ మత్తుపదార్థముల సేవించుట ౩౮ ఎవరినైన అపమానించుట కొట్టుట ౪౦ కామక్రోధాదులు చేయుట

౪౧ అతిథులను సాధులను ఆహ్వానించకపోవుట ౪౨ తన్ను భక్తునిగా ధర్మాత్మునిగా సాధువునుగాఁ దలఁచుట ౪౩ నాస్తిక, వ్యభిచారి హింసకలోభమిధ్యావాసుల సంగము ౪౪ ఆవదలలో దేవునిపై నింద మోపుట ౪౫ పాపముకొఱకు ధర్మముచేయుట ౪౬ ఎవరికైన ఏదైన కష్టము చేసి తన్ను ధర్మాత్ముడనుకొనుట ౪౭ స్త్రీలను పుత్తులను కుటుంబమును ఆశ్రీతులను దీనులను సాధువులను పోషింపకపోవుట ౪౮ ఏదైన వస్తువును భోగ్యముగా నెంచి భగవంతునికి నివేదనము చేయుట, లేక నివేదన చేయక భుజించుట ౪౯ తన యిష్ట దేవత పేరుతో నొట్టుపెట్టుకొనుట ౫౦ ధర్మమును దేవునిపేరును అమ్మి ధనము సంపాదించుట ౫౧ తన యిష్ట దేవతను విడిచి రెండవవానితో ఆశపెట్టుకొనుట ౫౨ శాస్త్ర మర్యాదను చాటుట ౫౩ బ్రహ్మజ్ఞానము లేకుండనే బ్రహ్మజ్ఞునిగా ప్రవర్తించుట ౫౪ సంప్రదాయభేదముచే విష్ణుభక్తులలో తారతమ్య భేదము చూపుట ౫౫ భక్తులయెడ దేవతా సమానముగ ప్రవర్తించుట ౫౬ అవతారముల లీలలలో తారతమ్యము చూపి వానిని నిందించుట ౫౭ వేళాకోళమునకైనను మీరె దేవులు అని యనుట ౫౮ భగవంతుఁడు ఎవరికో యొకరి నుభము చేయునని పొర పాటుచేనైన తలఁచుట ౫౯ లోభముచేత ఎవరికైన భగవత్ప్రసాద మునుగాని చరణామృతముగాని ఇచ్చుట ౬౦ భగవంతుని చిహ్నములను ప్రతిమలను నామములను అవమానించుట ౬౧ ఏ ప్రాణికైనను ఏ విధముగానైనను కష్టమునుగాని భయమునుగాని చూపుట అహితము చేయుట ౬౨ తర్కవితర్కములలో ఓడి సిద్ధాంతమును స్థాపనచేయక గాని ఆస్తికత్వమును విడచుట ౬౩ భగవంతుని యవతారముల జన్మ కర్మలను మామూలుగాఁ దలఁచుట ౬౪ భగవంతుని యుగళరూపములో ద్వైతబుద్ధి. ఈ యవరాధములుగలుగకుండ భక్తుఁడు జాగరూకత వహింపవలయును.

మూ. యత స్తదీయాః

(నార. ౭౩)

సూ. ఏలయనఁగా భక్తులు భగవంతునివారెగదా.

(ఇది ఎనిమిదవ ప్రకరము)

భక్తితత్త్వ దర్శనము
తొమ్మిదవ ప్రకరణము
ప్రేమస్వరూపము అనిర్వచనీయము

మూ. భజనీయే నా ద్వితీయమిదం కృతస్మిన్య తత్త్వ
రూపత్వాత్ (శాం. ౮౫)

సూ. సమస్తము భగవంతుని స్వరూపమగుటవలన ఈ ప్రపంచ
మంతయు భజింపదగిన భగవంతునితో అభిన్నమైనది.

మూ తచ్చక్తి ర్మాయా జడసామాన్యాత్ (శాం. ౮౬)

సూ. ఇతరమైన జడప్రపంచముతో సమానమగుటవలన ఆ
భగవంతుని శక్తియగు మాయయును భగవంతునితో అభిన్నమైనది.

సూ. వ్యాపకత్వాద్వాప్యోప్యానాం. (శాం. ౮౭)

సూ. వ్యాప్యములగు వస్తువులు వ్యాపకములగుటవలన భగ
వంతునితో అభిన్నములైనవె.

మూ. న ప్రాణ బుద్ధి భోగ్యైసంభవాత్ (శాం. ౮౮)

సూ. అసంభవమగుట వలన ఏదో యొక ప్రాణియొక్క
బుద్ధులనుబట్టి యీ సృష్టికాలేదు.

ఇంత క్రమముతో ఇంత నియమముతో ఇంత సృష్టిని భగవంతుడె
కాక యింక నెవ్వడును జేయుట అసంభవమని భావము.

మూ. నిర్మా యోచ్చావచం శ్రుతీశ్చ నిర్మిమితే పితృవత్
(శాం. ౮౯)

సూ. ఉచ్చనీచ స్థూలసూక్ష్మాది రూపముగా ఈ ప్రపంచమును సృజించి, తండ్రి కొడుకును గని వానికి విద్యాబుద్ధులను గరపినట్లు భగవంతుడు ప్రపంచమునకు కర్తవ్యమును తెలుప వేదశాస్త్రాదులను నిర్మించెను.

మూ. మిశ్రోపదేశా న్నేతిచేన్న స్వల్పత్వాత్ (శాం. ౯౦)

సూ. వేదములలో ధర్మోపదేశముతోపాటు హింసామయ యాగరూప ముపదేశించి ధర్మాధర్మమిశ్రము ఉపదేశించుట వలన భగవంతుడు తండ్రివంటివాడు కాఁడు అన్నచో అట్లనరాదు అందున్న హింస స్వల్పము

మూ. ఫలమస్మాద్భాదరాయణోదృష్టత్వాత్ (శాం. ౯౧)

సూ. లోకములో శుభాశుభకర్మలకు ఫలము రాజాదు లిచ్చు నట్లు దృష్టమగుటవలన, మన శుభాశుభకర్మలకు ఫలము ఈ వరమేశ్వరుని వలననె యగునని వ్యాపిండు చెప్పెను.

బ్రహ్మసూత్రములో ఈశ్వరుని వలన జీవునికి జన్మాదులుకలుగు చున్నట్లు (బ్రహ్మసూ. ౧. ౧. ౨) చెప్పెను.

మూ. వ్యుత్క్రమా దస్యలయస్తథా దృష్టం (శాం. ౯౨)

సూ. విపరీతక్రమము వలన భూతములు తమ కారణములో లయించును అట్లును జూడఁబడెను.

కుండ బ్రద్దలై మట్టిలోఁ గలిసినట్లు వృద్ధి జలములోను జలము అగ్నిలోను, అగ్ని వాయువులోను వాయువు ఆకాశములోను లయించునని తెలియునది.

మూ. ఉదైక్యం నానాత్వైకత్వ ముపాధియోగ హానా
దాదిత్య వత్. (శాం. ౯౩)

సూ. జలపూర్ణఘటోపాధులతో ప్రతిబింబించి అవి పోఁగా తన యందె యేకమైన సూర్యునివలె జీవత్వోపాధులున్నపుడు నానాత్వమును అవిపోఁగా ఏకత్వముగలిగిన భగవంతుఁడు నైక్యమొందును.

మూ. వృథగితి చేన్న పరేణా సంబంధాత్ ప్రకాశావాం.

(శాం. ౯౪)

సూ. జీవులు బద్ధులుగాను ముక్తులుగాను ఉండుటవలన జీవులు పరమేశ్వరునికంటె వేఱు అన్నచో అట్లు అనరాదు. ప్రకాశరూపమైన జీవులకు స్వయంప్రకాశమైన పరమాత్మతోఁగూడ ద్రష్టృ దృశ్యరూపముగా సంబంధము లేకపోవుచున్నది. కనుక.

మఱి చైతన్య ప్రకాశరూపముగా జీవులు ఈశ్వరునితో అభిన్నమైనవి. బద్ధులు ముక్తులు అను కల్పన అజ్ఞానవశమైనదని భావము.

మూ. న వికారిణస్తకరణ వికారాత్

(శాం. ౯౫)

సూ. జీవులు సుఖదుఃఖాదులనుబట్టి వికారగుణములు గలవి మాత్రము గావు. అవి సాధనమైన యంతఃకరణ వికారము వలన వికారులగుచున్నవి గాని ఆత్మవలనఁగావు.

మూ. అనన్య భక్త్యా తద్బుద్ధి రుద్ధిలయా దత్యంతం.

(శాం. ౯౬)

సూ. భగవంతునియందు అనన్యభక్తిచేత అత్యంతము జీవుని బుద్ధి లయమగుటచేత పరమాత్మబుద్ధి కలుగుచున్నది.

మూ. ఆయుశ్చరః మితరేషాం తు హాని రనాస్పదత్వాత్.

(శాం. ౯౭)

సూ. పరమభక్తి సిద్ధించినపిదప ముక్తిపొందుటకు ఆయువుండుటయే యాలస్యము. ఆయువు పూర్తికాగా ఇతర కర్మములకైతే ఆధారము లేకపోవుట వలన నాశము గలుగును.

మూ. సంస్మృతిరేషామభక్తి. స్యాన్నాజ్ఞానాత్ కారణాఽసిద్ధేః

(శాం. ౯౮)

సూ. ఈ జీవులకు భక్తి లేకపోవుటయే సంసారము. అజ్ఞానము వలన సంసారమగునని యనరాదు. ఏ జీవికిని ఏదో కొంత జ్ఞానము ఉండును గాన అజ్ఞానరూప కారణము సిద్ధించుటలేదు గాన.

మూ. త్రి ఛ్యేషాం నేత్రాణి, శబ్ద లింగాత్ భేదాద్రుద్రవత్.

(శాం. ౯౯)

సూ. రుద్రునికి మూడు కన్నులున్నట్లు ఈ జీవులకు శబ్దము అనుమానము ప్రత్యక్షము అను మూడు ప్రమాణ రూపనేత్రములు గలవు.

వస్తుతత్త్వమును దెలియుటకు ప్రత్యక్షము (ఇంద్రియ విషయ సంగతి కర్షణము) అనుమానప్రమాణము, శబ్దము (వేదశాస్త్రాది యథార్థవాక్యములు) అను ప్రమాణములు) అను ప్రమాణములు నేత్రములువలె నుపయోగించునని భావము.

మూ. అవి స్తిరోభావా వికారా; స్యుః క్రియాఫల సంయోగాత్. (శాం ౧౦౦)

సూ. ఉత్పత్తి వినాశములు వానిద్వారా క్రియాఫలసంయోగముండుట వలన వికారములగుచున్నవి.

ఉత్పత్తిక్రియకు ఫలము ప్రకటమగుట, వినాశక్రియకు ఫలము అదృశ్యమగుట ఈ క్రియాఫలములకు దేశకాల విశేషములనుబట్టి కలుగు సంయోగమునే ఉత్పత్తి యని వినాశమని యందురు. పరమభక్తి వలన తత్త్వజ్ఞానము ఉదయింపఁగా వికారబుద్ధిలయమగును. మఱి యన్నిచోట్ల పరమాత్మ సాక్షాత్కారము కలుగును. కాన భక్తిని ఆశ్రయింపవలెనని భావము.

(ఇది తొమ్మిదవ ప్రకరణము)

భక్తితత్త్వ దర్శనము
పదవ ప్రకరణము
వాదము చేయరాదు

మూ. వాదో నా వలంబ్యః (నారద ౪౭)

సూ. భక్తుఁడెప్పుడును వాద వివాదములలోఁ బడరాదు.
వాద వివాదములలోఁ బడినచో అహంకారము ద్వేషము క్రోధము
హింస వైరము మొదలగునవి పెరుగును గాన వాని జోలికిఁ బోరా
దని భావము.

మూ. బాహుళ్యవకాశా దనియతత్వాచ్చ. (నార. ౪౮)

సూ. వాదవివాదములలోఁ బడినచో అవి బహుళమగుట
కవకాశముండుట వలన, ఆ వాదము వాదిబలమునుబట్టి నియతమైనది
కాకపోవుట వలనను అందు పడరాదు.

కనుకనే బ్రహ్మసూత్రములలో 'తర్కాపప్రతిష్ఠావాత్' (బ్రహ్మ సూ.
౨. ౧. ౧౧.) తర్కము నిలుకడలేనిది కనుక అది ప్రమాణముగాదు
అని వ్యాసుఁడు చెప్పెను.

మూ. భక్తి శాస్త్రాణి మననీయాని తదుద్బోధక్ కర్మాణ్యపి
కరణీయాని. (నార. ౪౯)

సూ. భక్తిని దెలుపు శాస్త్రములు మననము చేయఁదగినవి.
దాని నుద్బోధించు కర్మలును జేయఁదగినవి.

భక్తిప్రాప్తికై ఈ క్రిందఁ గొన్ని ప్రధానకర్మలు చెప్పబడుచున్నవి.

౧. వర్ణాశ్రమ ధర్మాచరణము, యజ్ఞదాన తపస్త్యాగాదులను ఆచరించుట.

౨. సదాచారపాలనము.

౩. సత్సంగము, భగవద్గుణ శ్రవణ మనన కీర్తనలు.

౪. భగవన్నామ జపస్మరణాదులు.

౫. భగవత్పూజ స్తుతి, ప్రార్థనా నమస్కారాదులు.

౬. సాధు భక్తుల సేవయు తదాజ్ఞాపాలనమును.

౭. తీర్థయాత్రాసేవనము.

౮. దీనజనసేవ, వారిపైని దయ

౯. సర్వకర్మలు భగవంతుని కర్పించుట.

౧౦. అన్ని ప్రాణులందు భగవంతునిఁ జూచుట.

చ. అనిశము సర్వభూతహృదయాంబుజ వర్తియనందనర్చు నీ
శునను, నవజ్జ చేసి మనుజుండొగి మత్ప్రతిమార్చనా విడం
లరమున మూఢుడై యుచితభక్తిని నన్ను భజింపఁజేసిన
మృనుజుఁడు భస్మకుండమున మానక వ్రేల్చినయట్టివాఁడగున్.

(భాగ. ౩. ౯౬౦)

“ఏ ప్రాణుల ద్వేషింపక, స్నేహంబుదయగల్గియున్
మమత్వాహంకృతుల్ వీడి, సుఖదుఃఖాలఁ దుల్యులై
తుష్టులై యెప్పు యుక్తులై, వశులై స్థిరబుద్ధులై
మనోబుద్ధుల్ నాకర్పించు, భక్తుల్ నాకుఁ బ్రియుల్ సుమీ
దుఃఖేచ్ఛల్ వీడి శుచులై సమద్ధులై తటస్థులై
కర్మఫలంబులన్ వీడు, భక్తుల్ నాకుఁ బ్రియుల్ సుమీ.

(నా తెనుఁగు గీత ౧౨)

“ద్విపతః పరశా యేమాం మానినో భిన్నదర్శినః,
భూతేషు బద్ధవైరస్య నమనః శాంతి మృచ్ఛతి”.

“పరశరీరమున నన్ను ద్వేషించి మానియై భిన్నదర్శియై, భూతము లందు బద్ధవైరుడైనవానికి శాంతి గలుగదు.”

(భాగ. ౩. ౨౯. ౨౩)

త్వయి మయి చాస్య క్రోకోవిష్టుః;
వ్యర్థం కుప్యసి మయ్యసహిష్టుః భజగోవిందం.

“నీలోనాలో నెట నొకదేవుడై, యోర్వక నాపయి సూరక యలిగెడు నిఖలప్రాణుల నన్నేచూడుము. విడుపుమి యెల్లెడ వేఱనుభ్రాంతిన్.
(నా కొలుపుముదేవున్ లోనిది)

ఇత్యాదికములు మనము చేయఁదగినవి.

మూ సుఖదుఃఖేచ్ఛా లాభాదిత్యక్తేకాతే ప్రతీక్ష్య మాణే
క్షణార్థమపి వ్యర్థం ననేయం. (నార. ౭౩)

సూ. సుఖమును దుఃఖమును ఇచ్చును లోభము మొదలగు వానిని త్యజింపఁగల్గిన కాలమును నిరీక్షించుచు ఆర నిమనముగూడ భగవద్భజనలేకుండ వ్యర్థముగా గడపరాదు.

“కనుచుండన్ నళియించునాయు విడె, యింకన్ రోజురోజిత్యెయో
వనమేగున్, మఱిరావు. చన్నదినముల్, భక్షించుఁ గాలంబెయం
తను. నా లక్ష్మి తరంగ భంగచల మేతత్ప్రాణమిట్టై చనున్
గనుకన్ నిన్ శరణొందునన్ శరణదా! కాపాడు కాపాడుమి.

అని తలచి ప్రతిక్షణమును భగవంతుని భజింపవలెను.

మూ. అహింసా సత్యశౌచ దయా స్తికాది చారిత్ర్యాణి పరిపాలనీయాని. (నార. 2౮)

సూ. అహింస, సత్యము, శౌచము, దయ యాస్త్రికము మొదలగు సదాచారములు పాలింపదగినవి.

మూ. సర్వదా సర్వభావేన నిశ్చింతితైర్భగ వాసేవ భజనీయః (నార. ౨౯)

సూ. ఎల్లప్పుడును ఎల్లభావముతోను నిశ్చింతులై భగవంతుని నే భజింపవలయును.

మూ. స కీర్త్యమానః శీఘ్రమే వావిర్భవతి, అనుభావయతి చ భక్తాన్. (నార. ౩౦)

సూ. ఆ భగవంతుడు కీర్తింపఁబడుచున్నవాడై శీఘ్రముగానే యావిర్భవించును ఆవిర్భవించి తన భక్తులను తన రూపముననుభవింపఁజేయును.

“నాహం వేదైర్న తపసా నేజ్యయా నాపితీర్థతః
సంతుష్టామి ద్విజ శ్రేష్ఠ యథానామ్నాం ప్రకీర్తనాత్”

“నామములను కీర్తించుటచే నెట్లు సంతోషము పొందుదునో అట్లు నేను వేదాలచేఁగాని తపసుచేఁగాని యజ్ఞముచేఁగాని తీర్థమువల్లఁగాని సంతోషము పొందను బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుఁడా!” అని సూక్తి

“ధ్యాయన్ కృతే యజన్ యజ్ఞైః స్త్రీతాయాం, ద్వాపరేఽర్చయన్
యదాప్నోతి తదాప్నోతి కలౌ సంకీర్త్య కేశవం,

(విష్ణుపు. ౬. ౨. ౧౭)

కలియుగమున ధ్యానించుచు త్రేతాయుగమున యజించుచు ద్వాపరమున అర్చించుచు దేనిని పొందునో కలియుగమున కేశవుని కీర్తించి దానిని పొందును.

“న దేశకాలనియముః శౌచాశౌచ వినిర్ణయః పరం సంకీర్తనాదేవ, రామరామేతి వచ్యతే”

నామకీర్తనమునకు దేశకాలముల నియమములేదు శౌచాశౌచ నియమమునులేదు. రామరామ అని బాగుగాఁ గీర్తించుటచే ముక్తిని పొందును.

రామాదినామములు కీర్తించుచు రామతత్త్వమును భగవతత్త్వమును దెలిసికొనుచు ఇదివఱలోఁ జెప్పినట్లు కామక్రోధాదులను విడిచి భగవంతుని యందైక్యము కావలయును. లేక కేవలము నామకీర్తనలు చేయుచు తన ప్రవర్తన మార్పుకొనకున్నచో గ్రామఫోసులు మొదలగువానికివలెనే వీనికి భక్తియు ముక్తియు సిద్ధింపదు. వాని జీవితము వ్యర్థమగును.

“నారాయణేతి శబ్దోఽస్తి, వాగస్తి వశవర్తినీ
తథా పి నరకేహోరే. పతంతీతి కిమద్భుతం”

“నారాయణ శబ్దముండె, చెప్పినట్లుగ వాక్కునున్
ఐనన్ ఘోర నరకాసన్, పడెద రెంత వింతయో”

నారాయణాది నామములుగాక ధనాదులను స్మరించుచున్నచో దాని వలన లాభములేదు. కనుక నామములతోపాటు గుణాదులను కీర్తించి మననము చేసికొనుచు భక్తి ముక్తు లనుభవించవలయును.

“సర్వేశ్వరః సర్వమయః, సర్వభూతహితే రతః
సర్వేషా ముపకారాయ, సా కారోఽభూన్నిరాకృతిః”
(భాగవతము)

“సర్వేశుఁడు సర్వమయుఁ, డఖిల భూతరక్షకుం
డెల్లర యుపకృతికై, నీ రూపుఁడొందె రూపమున్”

అట్టి నారాయణుని నీవిధముగాఁ గీర్తింపవలయును.

“శ్రీకృష్ణ! గోవింద! హరే! మురారే!
హేనాథ! నారాయణ! వాసుదేవ!
గోపేశ! గోపీశ! భవార్ణవేఽస్మాన్
అనంత! నారాయణ! రక్షరక్ష”

“అచ్యుతున్ గేశవున్ రాము నారాయణున్
కృష్ణు రామోదరున్ వాసుదేవున్ హరిన్
శ్రీధరున్ మాధవున్ గోపికావల్లభున్
జానకీనాయకున్ రాముఁ గొల్తున్ మదిన్

“అచ్యుతున్ కేశవున్ సత్యభామాధవున్
మాధవున్ మోహనున్ రాధికారాధితున్
వల్లభీ వల్లభున్ యోగిజనదుర్లభున్
దేవకీనందనున్ కృష్ణుఁ గొల్తున్ మదిన్”

“శ్రీరామ! నారాయణ! వాసుదేవ!
గోవింద! వైకుంఠ! ముకుంద! కృష్ణ
శ్రీకేశవానంత! నృసింహ! విష్ణో!
నన్బ్రోవు సంసార భుజంగదష్టున్”

కృష్ణకేశవ కృష్ణకేశవ కృష్ణకేశవ పాహిమాం
 రామరాఘవ రామరాఘవ, రామరాఘవ రక్షమాం
 సాంబ! సదాశివ! సాంబ! సదాశివ!
 హర! హర! హర! సాంబసదాశివ!
 సాంబ! సదాశివ! సాంబ! సదాశివ! సాంబ! శివా!

“మహాదేవ! శివ! శంకర! శంభో!
 ఉమాకాంత! హరత్రిపురారే!
 గంగాధర! వృషభధ్వజ! కూలిన్!
 చంద్రమౌళి! జయ అఘహారే!
 గోవింద! గోవింద! హరే! మురారే!
 గోవింద గోవింద! ముకుంద! శారే!
 హరేర్నామ హరేర్నామ హరేర్నామైవ కేవలం
 కలౌనాస్త్యైవ నాస్త్యైవ, నాస్త్యైవ గతిరన్యథా
 హరిపేరే హరిపేరే, హరిపేరే యదొక్కటే
 కలితోలేదు లేదోయి, లేదోయి వేటుమార్గము,
 కింకరివ్యసి సాంభ్యేన, కింయోగైర్నరనాయక!
 ముక్తిమిచ్చసి రాజేంద్ర, కురుగోవింద కీర్తనం.

“సాంఖ్యంబుచే నేమిచేతు, యోగాన నేమిచేసెదు
 ముక్తిన్ గోరుచేన్రాజ! చేయుగోవిందకీర్తనల్.

“శరణాగత దీనార్త పరిత్రాణ పరాయణే!
 సకలార్తి హరే! దేవి! నారాయణి! నమోఽస్తుతే”
 మూ. త్రిసత్యస్య భక్తిరేవ గరియసీ భక్తిరేవ గరియసీ.

(నార. ౮౦)

సూ. మూడు కాలములందును సత్యస్వరూపుడైన భగవంతుని భక్తియే గొప్పది భక్తియే గొప్పది.

సూ. గుణ మహాత్మ్యాసక్తి రూపాసక్తి పూజాసక్తి
స్మరణాసక్తి దాస్యాసక్తి సఖ్యాసక్తి కాంతాసక్తి
వాత్సల్యాసక్త్యాత్మ నివేదనాసక్తి తన్మయతాసక్తి
పరమవిరహాసక్తి రూపా ఏ కథాప్రేక్షకాదశధాభవతి.

(నార. ౮-౨)

సూ. ప్రేమరూపమైన భక్తి యొకచేవిధమైనదైనను ౧ గుణ మహాత్మ్యాసక్తి ౨ రూపాసక్తి ౩ పూజాసక్తి ౪ స్మరణాసక్తి ౫ దాస్యాసక్తి ౬ సఖ్యాసక్తి ౭ కాంతాసక్తి ౮ వాత్సల్యాసక్తి ౯ ఆత్మనివేదనాసక్తి ౧౦ తన్మయతాసక్తి ౧౧ పరమవిరహాసక్తి యని పదునొకండు విధములుగ నుండును.

గుణమహాత్మ్యాసక్తిగలవారు :- నారద, వేదవ్యాస శుక యాజ్ఞవల్క్య కాక భుశుండిశేష సూతకౌనక శాండిల్య భీష్మాద్వైపరీక్షిత్ పృథు జనమేజయాదులు.

రూపాసక్తిగలవారు :- మిథిలానరనారీమణులు, జనకుడు దండ కారణ్యబుష్టులు. వ్రజనారీమణులు. మొ.

పూజాసక్తిగలవారు :- శ్రీమహాలక్ష్మి పృథువు, భరతుడు. మొ.

స్మరణాసక్తిగలవారు :- ప్రహ్లాద, ద్రుప సనకాదులు

దాస్యాసక్తిగలవారు :- హనుమంతుడు అక్రూరుడు విమరుడు. మొ.

సఖ్యాసక్తిగలవారు :- అర్జునుడు ఉద్దవుడు సంజయుడు కుచేలుడు శ్రీరాముడు. మొ.

కాంతాసక్తిగలవారు :- అష్టమహిషులు.

వాత్సల్యాసక్తిగలవారు :- కశ్యపుడు. అదితి. సుతప వృశ్నిమనువు శతరూప,దనరథుడు కౌసల్య నందరుడు యశోద దేవకీవసుదేవులు. మొ.

ఆత్మనివేదనానక్తిగలవారు :- హనుమంతుడు, అంబరీషుడు, బలి, విభీషణుడు శిబి. మొ.

తన్మయానక్తిగలవారు :- యాజ్ఞవల్క్యుడు శుకుడు సనకాది జానులు కాండిన్యూడు సుతీష్ణుడు మొదలగు ప్రేమికులు మునులు.

పరమవిరహానక్తిగలవారు :- ఉద్ధవుడు గోపగోపికలు. మొ.

మూ. ఇత్యేవం వదంతి జనజల్పనిర్భయా ఏకమతాః కుమార వ్యాస శుక శాండిల్య గర్గ విష్ణు కాండిన్యూ శేషోద్ధ వారుణి బలిహనుమ ద్విభీషణాదయో భక్త్యాచార్యాః (నార. ౮౩)

సూ. కుమారస్వామి, వ్యాసమహర్షి శుకుడు శాండిల్యుడు గర్గుడు స్మృష్టికర్తయైన విష్ణువు కాండిన్యూడు. శేషుడు, ఉద్ధవుడు, అరుణి. బలి, హనుమంతుడు, విభీషణుడు మొదలగు భక్త్యాచార్యులు లోకుల నిందాస్తుతులను లెక్కపెట్టక యేకాభిప్రాయులై యిట్లు భక్తి గొప్పదని చెప్పుచున్నారు

మూ. య ఇదం నారదప్రోక్తం శివానుశాసనం విశ్వసితీ శ్రద్ధతే సప్రేష్ఠంలభతే వప్రేష్ఠం లభతఇతి. (నార. ౮౪)

సూ. ఎవడి నారదప్రోక్తమైన శివానుశాసన (శుభానుశాసన) మందు విశ్వాసముంచి శ్రద్ధగలిగియుండునో వాడు ప్రీయతముడైన భగవంతుని బొందును ప్రీయతముడైన భగవంతుని బొందును.

ఇది

శాండిల్యనారదమునులచేరచింపబడి. చర్ల నారాయణశాస్త్రి

జనక గురువరప్రసాదలబ్ధవిద్యుడును వెంకమాంబా

పుత్రుడునగు గణపతిశాస్త్రిచే ననువదింపబడిన

భక్తితత్త్వ దర్శనమందు పదవ ప్రకరణము

సర్వము సమాప్తము

....○....

2945
C.A.M.
Dec 10 -
15/3/37